

**HİKMET
KIVILCIMLI**

**FINANS-KAPİTAL
ve
TÜRKİYE**

DERLENİŞ

YAYINLARI

Hikmet Kıvılcımlı Finans-Kapital ve Türkiye

Birinci Baskı
Şubat 1997

Hikmet Kıvılcımlı

Finans-Kapital ve Türkiye

I

FİNANS-KAPİTAL ve TÜRKİYE

Sevgi ve saygıdeğer arkadaşlarım,

Hepinizi büyük acıyla selamlarım. Acımız nedir? 17'nci yüzyılda Batılı kefereler “Uyvar önünde, Estergon önünde Türk gibi” diye korkarlar ve titrerlerdi. Şimdi öyle bir duruma geldik ki; “Öğrenci yurdu önünde Türk gibi!” diyecek aynı Batılı Efendi gavurların kıs kıs gülmelerine ve tırnaklarına tükürmelerine şahit oluyoruz. Acımız budur. Bu acı nedeniyle değerli vakitlerinizin 30 saniyesini bu acıyı protesto için susuş saniyeleri saymak istiyorum.

* * *

(Sol yumruklar havada 30 saniyelik saygı duruşu.)

* * *

Neden ve niçin bu duruma düştük?

Bunun tek sözcükle karşılığı; Finans-Kapitalden, oluyor. Onun için bugünkü konumuzun, sanılabildiğinden çok [daha] fazla, son yüzyılın alinyazımını temelinden ilgilendiren bir konu olduğunu belirtmek istiyorum.

Finans-Kapital bizi bu hale getirmişse, onun içyüzünü burada elden geldiğince kısa olarak tartışmak görevimizdir. Bu tartışmaya girerken, metodolojik dedikleri tutulacak yol üzerinde iki şey söylemeden edemeyeceğim. Bu tartışmamız her şeyden önce bilim tartışması olacaktır. Bilim deyince... Sanıyorum çoğunluğumuz okur yazar taifesiyiz, kitabiyiz: Kitapta yazılanların bir araya gelmesini bilim saymak eğilimindeyiz. Oysa kitaptaki yazılanlar eğer olaylara uyarlırsa bilimdir. Olaya uymayan her yazı bilim dışıdır. Demek oluyor ki, biz burada bilimcil bir araştırma yaparken, kitapların yazdıklarına elbet eğileceğiz, gerekirse. Ama, esas olaylara bakacağız. Olaylara bakışın da gene tutulacak yol açısından ilginç bir yanı var. O karıştırıyor zaten zihnimizi en çok.

Olaylar varlığın içinde: hayatta ve toplumda bir sebep-netice sıralanışı içindedir. Ve bu sıralanış: hiyerarşi, mertebeler zinciri güder. Kimi olaylar temel olaylardır. Kimisi ondan sonuç olarak: ikinci derece, üçüncü derece sonuç olarak çıkar. Olaylar bir mahşerdir, gerek varlıkta gerek toplumda içinden çıkılamayacak kaos gibi gözükene, birbirini tutmaz zannedilen bir kalabalıktır. Şu halde biz, olaylara baktığımız zaman, o kaos içinden olaycığı seçmek durumundayız. Temel olayı ele almak durumundayız.

Finans-Kapital üzerinde son zamanlarda, açık olmamakla beraber, ağızdan, kulaktan birçok eğilimlerin yanılmalarına şahit olmaktayız. Bu yanılmalar Finans-Kapitali ilk defa kimi kitaplardaki formüllerden, kimi de bazı yüzeysel olaylardan esinlenerek ele almaktan ileri geliyor kanısındayım.

Temel olay... Örneğin bir canlı hücre olmadan can diye bir şey yoktur. Biz can'ı anlamak için onun maddesine iniyoruz. Tıpkı bunun gibi, insan beyni dediğimiz şey, yani madde olmadan, yeryüzünde yaratıcı düşünce, yani zeka olayı görülmemiştir. Bilimin binlerce yıldan beri arayıp bulduğu tartışılmaz gerçek budur.

Tıpkı bunun gibi, toplumda da bir temel ilişkiler alanı biliyoruz. Bilimcil Sosyalizm yahut Tarihsel Maddecilik açısından, yani gerçek bilim açısından temel olaylar daima ekonomik olaylardır. Ekonomik olaylar nedir? Orada da bir hiyerarşi vardır. Ekonomik olay, biliyoruz:

Üretim (yani yoktan var etmek) ekonomik olaydır.

Üleşim: var edilen değerlerin insanlar arasında paylaşımıdır.

Dağıtım: o paylaşılan değerlerin toplum içinde yayılışdır.

En sonunda da tüketim gelir. Bunlar da ekonomik olaylardır.

Bu dördü içinde dahi, biliyoruz ki, bir hiyerarşi vardır ve temel olan üretimdir. Eğer bir ekonomik olayın üretim açısından karakteristiği kavranılmazsa, mutlaka yanılma şansı çoğalır. Hepimizin bildiği gibi üretilmiş bir şey, bir nesne ortada yoksa; ne paylaşılacak nesne vardır, ne üleşilecek, ne tüketilecek hiçbir şey yoktur. Mecburuz üretimi ilkin göz önünde tutmaya.

Finans-Kapital dediğimiz zaman da, bunun özellikle üretimdeki karakteristiği ana karakterdir. Finans-Kapitalin lügat, sözcük anlamı... Finans: eskiden Mali, Maliye derdik. Bugün, bazı arkadaşlar halk anlamaz belki bunu diyorlar. İsterseniz, tam çevirisini yapmak gerekirse: Parababası demek mümkündür. Finans demek parababası demektir. Kapital de, bildiğiniz gibi, ücretli işgücünü satın alıp ondan artı-değer çıkaran bir kurumdur, diyelim. Demek oluyor ki, Finans-Kapital dedik mi: Kapitalin parababaları elinde, parababaları kapitali haline gelişi oluyor.

Ama nasıl parababaları? Modern toplumda, 20'nci yüzyılla birlikte başlamış bir parababalığı karakteristiği vardır. Kapitalizmin son şekli, hatta yatalak, can çekişen şekli diye de tarifi vardır Finans-Kapitalin. Bunun nasıl geliştiğini bize üretim ilişkileri belirtir.

Kapitalizm 19'uncu yüzyılın sonuna kadar bildiğiniz gibi serbest rekabetçiydi: yani vur vuranın, tut tutanın... Her kapitalist öteki kapitalistin ayağına karpuz kabuğu koyup onu yıkmak, kapitalini şu veya bu yolla ele geçirmek, tabii küçükburjuvaları (köylüleri, esnafı) büsbütün tarumar etmek, onların kapitalciklerini ele geçirmek suretiyle işliyordu. Buna kapital birikişi diyoruz.

Bu birikiş 19'uncu yüzyılın sonuna kadar, hep bildiğiniz gibi, ben tekrarlamış oluyorum, karıştırılmasın diye: 19'uncu yüzyılın sonuna kadar serbest rekabetti. Yani kapitalist olmak şartıyla herkes herkesi, bütün kapitalistler birbirlerini çelmeleyip devirerek kendi sermayesini, özel sermayesini arttırırdı.

Bunun sonucu olarak ilkin küçük, cılız kapitaller iflas ettiler. Ve bunların değerleri, yavaş yavaş konsantrasyon dediğimiz biçimde bir araya gelip yoğunlaştı. Sonra bu konsantrasyon yapmış kapitaller de daha geniş ölçüde, daha yüksekliğine birleştiler: Santralizasyon yaptılar yani... Böylece, kapital serbest rekabet kavgasıyla bir yandan kendisi büyürken, sahipleri gittikçe küçüldü, ve Konsantre oldu, Santralize oldu.

O hale geldi ki en sonunda, santralizasyon tekeliğe kadar vardı. Yani kapitalistler serbest rekabetçiyken, sermayeleri muazzam ölçüde büyüyerek sayıları azaldıkça: aralarında birbirlerini yememek için bir takım anlaşmalar olanak haline geldi. Hatta klasik bilimde bir rakam da söyleniyor, yani pekiştirilmiş bulunuyor: Herhangi bir üretim dalında 20 kadar

kodaman kapitalist işletme kaldı mı, 20 kapitalist kendiliğinden, başkasının kışkırtmasına gerek olmaksızın bir tekel kurarlar, aralarında. Herhangi bir gazinoda buluşurlar, yahut onların meşhur kulüpleri vardır, oraya giderler: Sen üretimini ne yapıyorsun, ben böyle yapıyorum, der ve fiili tekellerini kurarlar.

Bundan dolayı, aşağı yukarı demek, herhangi bir ülkede monopol dedikleri tekel; kapitalizmde var mıdır, yok mudur diye bakıp anlamak istedik mi, oradaki belirli üretim dallarında en kodaman, o dala egemen olacak kadar üretim yapan kapitalistlerin 20'ye kadar inip inmediğine bakmak bize bir fikir verebilir. İnmişse, orada tekel kurulmuştur. Kapitalistler budala değiller artık. 20 kişi kalmışız, belki 10 kalırız, ama birbirimizi yersek, 1 kalırsak ne olacak? Alaşağı da ediliz. Artık tehdit haline gelir, tehlike haline gelir. İster istemez, yani şeylerin gidişyle serbest rekabet kalkar kapitalistler arasında: Tekelcilik başlar.

İşte bu tekelci kapitalistler her ülkede kendi dallarına olduğu gibi ülkenin çeşitli ekonomi alanlarına ve ekonomi temelini üstündeki bütün üstyapıya: Hukuk ilişkilerine, Politika ilişkilerine, Kültür ilişkilerine, Devlet ilişkilerine, hatta Din ilişkilerine (bizde olduğu gibi) yavaş yavaş kolayca el atmanın yolunu ararlar ve bulurlar.

İşte uluslararası ölçüde tekelci sermayeden kaynak alan bu durumun kişilerine, tekelci kapitalistlerin topuna birden, her ülkede: Oligarşi derler, yahut Plütokrazi derler. Plütos: zengin, Kras: egemen olmak... Zenginlerin tahakkümü anlamına gelir. Plütokratlar teşekkül eder. Kapital tekelleşti mi, kapitalin sahipleri o memlekette bir avuç tahakküm yapan zengin haline gelirler.

Ve tabii bu zenginler, yalnız ekonomiye tahakküm etmekle kalmazlar. Memleketin bütün üstyapı ilişkilerine de tırnaklarını, pençelerini uzatabilirler. Ve uzattıkları için de orada tahakkümlerini yürütürler. Onun için, azınlığın tahakkümü anlamında bunlara Oligarklar da denir.

Demek oluyor ki üretimde tekelin, monopolun, tekelci kapitalin teşekkülü Finans-Kapitalin temelidir. Bu temel üzerinde bir; o ülkenin iç ilişkilerinde gelişim başlar:

Bu gelişimin birinci basamağı Plütokrasinin ve Oligarşinin o memlekete egemen olmasıdır.

Bu egemenlik ikinci bir netice, daha doğrusu ikinci kategori bir sonuç daha verir. Bu sonuç da; asalak ve gerici Oligarklar ve Plütokratlar sisteminin doğması biçiminde olur.

Tekelci kapitalistler: Oligarklar ve Plütokratlar kendi egemenliklerini sürdürebilmek için, gidip artık üretimle uğraşmazlar, biliyorsunuz. Büyük fabrikaların, büyük şirketlerin gidin içine: Kapitalisti nerede? Yoktur ortada. Müdür vardır, İdare Heyeti vardır, hatta İdare Meclisleri vardır. Kapitalist meydana bile yoktur. Hatta kapitaliste gitseniz, senin kapital nerde işliyor deseniz: Bana ne der, ben falan şeye verdim, o benim sermayemi kullanıyor. Onun ilgilendiği: zaman zaman o yatırılmış büyük kapitalinin ona sağladığı gelirdir; nereden, nasıl gelirse gelsin. Uşakları, hizmetçileri, memurları, adamları, ajanları -onlar- hiç zahmetsiz sen otur köşende, biz sana getireceğiz, derler.

İşte bu asalak tip haline gelir, bu yoldan tekelci kapitalist. Ve tabii asalaklığı ilerledikçe göze çarpar: yahu bu adam oturuyor, hiçbir fonksiyonu yok. 19'uncu yüzyılda iyi kötü kapitalist dediğimiz bir girişkin adamdı. Gider, taştan su çıkarır, birtakım ileri adımlar atar, memlekette bir sanayi kalkınmasında hızlı gelişim sağlar, falan... Bir görevi vardı. 20'nci yüzyılda kapitalist meydana yok, ama kapitalistin tahakkümü ve hazır yiyiciliği var.

Bundan dolayı, nedir bu hal diye devrimci tepkiler belirir. Buna karşı, bu devrimci tepkileri, yani bu haksız tahakküm sistemine karşı halk içinde, çalışan yığınlar içinde doğan

tepkileri bastırmak için Plütokratlar ve Oligarklar ister istemez, kendiliğinden gerici, yani ilerici, devrimci hareketi geri alacak tedbirler ararlar.

Bir üçüncü basamağı vardır teknelci kapitalizmin bir ülke içinde. O basamak da Finans-Kapital çağının kritik bir çağ, bunalımlar çağı oluşu ve bir geçit çağı oluşu biçiminde gözükür. Bunalımlar deyince, biliyoruz, en başta her gün önümüze çıkan ekonomik krizler gelir. Yahut ekonomik krizlerin çözülemeyişinden, ekonomik krizlerin sonucu siyasi krizler başlar. Bunların başında harpler gelir, savaşlar gelir. Ekonomik durumu çözümlenemeyen kapitaler, her ülkenin kapitalisti; öteki ülkeyi talan edip bu işi biraz daha sürdürmenin yolunu arar. Bu savaştır.

Tabii, biliyoruz hepimiz örneklerini: Krizler, savaşlar birbirini kovalarken insanlık tapayı atar ve kapitalist düzenini alaşağı eder yer yer. Onun yerine yeni bir sisteme geçilir. Birinci Cihan Savaşından sonraki devrimleri biliyorsunuz. İkinci Cihan Savaşından sonraki devrimleri gene biliyorsunuz.

İşte bu açıdan teknelci kapitalizmin, Finans-Kapitalin bir ülke ölçüsünde -ve tabii dünya ölçüsünde- ama daha çok o ülkenin iç ilişkileri ve çelişkileri için başlıca karakteristiği bunlardır.

Ondan sonra gene aynı Finans-Kapitalin öteki devletlerle, dış ülke ilişkilerinde birtakım kaçınılmaz gelişimleri vardır, Bunların başında sermaye ihracı gelir.

Türkiye’de Finans-Kapitali inkar etmeye çalışanların en çok uğraştıkları bu: sermaye ihracı meselesi var mı, yok mu diye bir şey. Oysa, söylediğim gibi, sermaye ihracı: Üretim olayının ikinci basamağıdır, memleket içi değil, memleket dışı basamağıdır.

Bütün teknelci kapitalist devletler kendi üretimlerini ayakta tutabilmek için halkına veremediği malları, satamadığı malları -çünkü daima sömürdüğü için bütün malları halk satın alıp tüketemez- bu malları dışarıdaki pazarlara satar. Ama kapitalist memleketler, hepsi birbirinden kocaman Finans-Kapital canavarı haline geldi mi ister istemez mal ihracına karşı gümrükleri yükseltirler, birbirlerinin gümrüklerini karşılıklarına alırlar. O karşılıklı gümrük yükseltmesi sonucu, gümrükten mal geçiremeyince: Paranın kokusu yoktur sözüyle anlaşılacağı gibi, para aktarmaya başlarlar. Sermaye ihracı yaparlar.

Gene ikinci nokta, bu sermaye ihraçları yoluyla gittikleri ülkelerde nüfuz bölgeleri kurarlar. Yani içine işledikleri bölgeleri: şurası benim, burası benim diye dünyayı paylaşırlar. Ve aralarında harp patlayıncaya kadar böyle kendi sınırlarını birbirlerine tanıtan anlaşmalar yaparlar.

Bu anlaşmaların da bir haddi vardır, bildiğiniz gibi. Şimdiye kadar gördüğümüze göre, 20’nci yüzyılın başında Finan-Kapital gelişti ve 14 yıl sonra 1914 Emperyalist Evren Savaşı, yani Birinci Emperyalist Evren Savaşı patladı. O bitti. Arkasından krizler, patırtılar, 1938-39 yılında bir de baktık; İkinci Evren Savaşı patlak verdi. Böylece 20-30 senede bir, adeta bir hastalığın nöbeti gibi emperyalist savaşlarla insanlık karşılaşılıyor.

Şimdi, bu özetlediğimiz karakteristiğiyle Finans-Kapital dediğimizin ne olduğu alfabetik biçimde anlaşılıyor.

II

FINANS- KAPİTALİN TÜRKİYE’DE İŞLEYİŞİ:

OSMANLI DÖNEMİ

Türkiye’de bu olay nasıl başladı ve nasıl gelişti? Asıl konumuz hiç şüphesiz bu. Ben kısa işaretler vereyim: Türkiye’de Oligarşinin ve Plütokrasinin oluşu için. Eğer vaktimiz kalırsa burada rakamlar vereceğiz. Bunda hiç kimsenin zannediyorum şüphesi yok. Nasıl bir asalak sınıftır bizim Plütokratlar? Bunu da borçlarımızdan anlayabiliriz. Boğaza kadar, hatta tepemizi aşacak kadar borç içine gömülmüşüzdür. Onun da rakamlarını göreceğiz.

Gericiliği artık bilmeyen kalmadı. Her köyde bir Kur’an Kursu, falan filan... Bunların altında, hepimiz biliyoruz ki, temiz din duygularının rolü hiç yoktur. Finans-Kapitalin, gericiliğini, halk yığınlarını kandırarak onlara dayatması araçları haline gelmiştir bunlar.

Bunalımsa, yıllardan beri hep var. 1960’ta 27 Mayıs İhtilali’ne kadar gelen bunalım malumdu. Ondan sonra bir izafi istikrar yapılmak istendi. Fakat son zamanda, artık sokağa dökülen biçimde, bunalım Türkiye’de yoktur diyen kalmadı. Bütün bezirgan Partiler başta gelmek üzere, herkes Türkiye’nin içinden çıkılmaz bir bunalımda, bir krizde, bir buhran içinde olduğunu her gün söylüyor.

Geçit konusu da, bir tek kelimeyle söylemek gerekirse: 27 Mayıs gibi olayları bir yana bırakalım, bizzat başımızdaki Plütokratlar ve Oligarklar bildiğiniz gibi harıl harıl Türkiye’nin sınırlarını nasıl kaldıracamız diye çırpınıyorlar. Onun için daha dün Ortak Pazar’a girme gibi kararlarını yürürlüğe sokmaya girişmiş bulunuyorlar. Bu, Türkiye’nin vatan ve millet bütünlüğü sınırlarını kaybedişi, bundan dolayı başka bir biçim idareye geçişi demektir. Tabii bununla kalacak değil. Yahut bizim bir avuç tahakküm yapan Oligarkımızın istedikleri gibi bir geçiş olacağı da hiç kimse tarafından garanti edilemez. Ancak bir geçit belgeleri, alametleri, belirtileri içinde olduğumuz oportadadır.

Sermaye ihracına gelince... Bizde bu... Sırası gelince yalnız bizde olmadığını da göstereceğiz. Yani rakamlarla, olaylarla... İşimiz hep olaydır bizim. Ancak bizde, o kadar geç geldik ki biz bu Finans- Kapital sistemi üretime... Sermaye ihracı tersine oldu. Biliyorsunuz, her sene Türkiye’ye güya yabancı sermaye ithal etmek kaygısıyla Finans-Kapital iktidara geldi. Fakat, hesap yapınca görüyoruz ki, uluslararası yabancı sermayenin Türkiye’ye soktuğu 15-20 milyonsa, 20-25 milyon da dışarıya çıkarıyor her sene. Transfer yapıyoruz diyorlar. Hep frenkçe laflarla... Halk anlamasın diye: Transfer... Yani bir nevi sermaye ihraç ediyorlar. Tabii klasik sermaye ihracı bu değil. Anavatan doğrudan doğruya sermaye ihraç edip, öteki memleketleri sömürüyor. Ama bizim gibi total eşekle sonradan Finans-Kapitalizme katılan ülkelerde prose tersine döndü. Biz gelmiş sermayeye transfer hakkı tanımak suretiyle, kanımızı canımızı muntazaman dışarıya ihraç ediyoruz.

Bir başka gizli sermaye ihracı vardır ki, suçtur resmen, ve milyarlar ölçüsünde her sene muntazaman yapılır, arkadaşlar. Bu da dış ticaret oyunu dediğimiz oyundur. Biraz dış ticaretle meşgul olmuş insanların yanından geçen her arkadaşımız, biraz onun yaptığı işlere yakından bakmışsa, bir şeyi görmüştür: Yabancı memleketten Türkiye’ye mal sokmak isteyen insan, orada diyelim ki 100 kuruşluk bir mal satın almışsa, onu 150 kuruş diye yazdırır. Türkiye’den halis döviz olarak 50 kuruş fazla çıkarır. Ve böyle, İsviçre Bankalarında falan, başka bankalarda yatmış paralar diye arasına bir laf çıkar, ve kaybolur. Bu lafların gerçek olduğu yüzde yüz muhakkak. Fakat nasıl çıktığı üzerinde kimse durmaz.

Hakikatte bu, ithalat-ihracat sırasında bizim Finans-Kapitalistlerimizin, iktidarla da anlaşarak, bile bile Türkiye’nin birikecek sermayesini dışarıya kaçırmaları biçiminde harıl harıl devam eder. Türk malı satarken başka türlü oyun oynar, döviz kaçakçılığı yapmak için.

Türk malını yok pahasına toplar, dışarıya sevkeder. Orada onun hakiki pahasını alır. O aradaki farkı kaçak olarak gene başka, yabancı ülkelere yatırım yapar.

Nüfuz bölgeleri ve diğer noktalar üzerinde durmayayım. Asıl konumuz olan Finans-Kapitalin Türkiye'deki karakterine geçmek için, bir alfabetik meseleyi koyuş olarak bu noktaları belirtmek istedim.

Arkadaşlarım, Türkiye'de Finans-Kapital, çok tuhaf bir; olayların gelişimiyle, diyebiliriz ki: Batı'dan hemen hemen yarım yüzyıl önce tahakkümüne teşebbüs etti, girişim yaptı. Hatta onu alay olsun diye bazan arkadaşlara söylerim: Biz Avrupa'dan çok geriyiz, ama bu Finans-Kapitalist uğru'nda biz Avrupa'yı çok geçtik yahu. Onlar 19'uncu yüzyılın sonunda Finans-Kapitalin tahakkümüne uğradılar. Biz 19'uncu yüzyılın ortasından itibaren, daha Türkiye'de kapitalizm kurulmadan, Finans-Kapitalizm teşebbüslerine giriştik. Nasıl giriştik? Bu enteresan bir gelişim oldu.

Finans-Kapital, yahut Tekelci Sermaye deyince, bunun en oturaklı biçimi büyük kumpanyalar ve şirketlerdir, biliyoruz. Türkiye'de ilk defa 1849 yılı, bakıyoruz, bir Şirket'i Hayriye kuruluyor. İlk kumpanyası Türkiye'nin; bu gemicilik kumpanyası... Bunda iki tane hafız, bir üçüncü hafız müdür, başkan Mehmet zade Abut efendi, bir de komprador burjuva: Teodor Kurji isminde... 5 kişi bu şirketi kuruyorlar. Türkiye'de üretim yapan bir fabrika kurmadan önce, hop atlıyorlar, Avrupa'nın Finans-Kapital tahakkümü çağını açacak olan bir şirketi kuruyorlar. İlginç olan yanı bu.

Ondan önce, biliyoruz, Lale Devri'nde, ondan sonraları falan, fabrika kurma teşebbüsleri oldu Türkiye'de. Hatta bunlara, biliyorsunuz: Kârhane dediler. Kâr iş demektir. Ama halk onu, biliyorsunuz, çok kötü bir anlamda, Kerhane falan şeklinde isimlendirdi. Ve bastılar, yaktılar attılar. Tutunamadı bizde. Yani serbest rekabetçi kapitalizm ol görüp Türkiye'de başlayamadı, başlatılamadı. Bunun nedeni: Tefeci-Bezirgan sermayenin Türkiye'de çok aşırı gelişkin olmasından ileri geliyor. Bundan dolayı Avrupai anlamda (eskilerin deyimiyle), yani Batıcı anlamıyla ilk kapitalist teşebbüs: şaşılacak bir şey gerçi, fakat bizde daha 19'uncu yüzyılın ortasına gelmeden bir kumpanya biçiminde görüldü.

Arkasından 1854-56 Kırım Savaşı patladı, biliyorsunuz. Bu bizim hafızların, hocaların öncülüğüyle kurulan ilk Finans-Kapitalist müessesesi diyebileceğimiz kumpanyanın üzerinden hemen hemen 6 yıl geçmeden başımıza Kırım Harbi patlatıldı. Bu, dünya kapitalist devletlerinin Osmanlı İmparatorluğu'nu paylaşma hırlaşmasında bir geçit noktası oldu. Biliyorsunuz, Çarlık Rusyası sıcak denize inmek için Boğazları ele geçirmek üzere Balkanlara inmek istiyor. Avusturya-Macaristan Tuna'nın ağzını ele geçirmek için onunla çatışıyor.

Fakat bu iki çelişkili ve kâr'ı kadim diyebileceğimiz, Antika imparatorluğun karşısında da daha modern iki imparatorluk var: İngiliz ve Fransız İmparatorluğu... Onlar da Hint yolu üzerinde tepişiyorlar. Ama, yukarıdan gelecek yeni Antika haydutları Akdeniz'e indirmek de istemiyorlar.

Bir taraftan istiyorlar ki Türkiye sömürgeleşsin, yani yüzde yüz kendi emirlerine girsin. Öte taraftan da, bu yüzde yüz emirlerine girecek ülkeyi Çarlığa ve Avusturya-Macar'a bırakmamak lazım. İşte bu çelişkiler içinde, yani kapitalist dünyanın her zaman olan çelişkilerinden bizimle ilgili olan yanında bir de bakıyoruz, Çarlık işi azıtınca: İngilizler, Fransızlar, Sicilya Krallığı bize yardım ettiler. Ve gittik... İşte, meşhur "Sivastopol önünde yatan gemiler" şarkımızı da yaratan, Kırım Savaşı patladı.

E, olur, savaş diyeceğiz. Ama bizim için öyle olmadı. Bu savaş hem İngiliz, Fransız kapitalistlerinin Çarlığı geri atmasını sağladı, bir an için. Hem de Türkiye'yi artık yüzde yüz

torbada keklik haline getirdi. Ve onun üzerine bir de baktık ki, daha Kırım Harbi biterken kumpanyalar Türkiye'ye akın etmeye başladılar.

1856 yılında Osmanlı İzmir-Aydın Demiryolu kuruldu. Bunun merkezini bile Türkiye'ye getirmemişler. Londra'da merkezi... Türkiye'de şimendifer kuruluyor, demiryolu kuruluyor. Merkezi orada... Koyduğu sermaye de 892 bin Türk lirası...

Arkasından, iki yıl sonra, Türkiye harpten bozgun halinde çıktığı için sana yardım edelim diyorlar. Ve bildiğimiz borçlar sistemi başlıyor. Sermaye ihracı, Batı'nın sermaye ihracı başlıyor. İlk borç, 1858 yılında 4 milyon kûsur Türk liralık (altın lira tabii o zamanki) istikraz dediğimiz ödünç almayla açılış merasimini yapıyor.

Ve 4 sene sonra Osmanlı Gaz Kumpanyası kuruluyor.

5 sene sonra, bir de bakıyoruz... Tabii bu ödünçlerin hepsini saymak vaktinizi çok alır. Yalnız, 1863 yılında, Avrupa kapitalistlerinin Türkiye'ye borç diye verdikleri paraları Türkiye'de kontrol edecek ve Türkiye'nin bütün ekonomik ve finans işlerine el koyacak meşhur önce hariçte kurulmuş Osmanlı Bankası, başına bir Osmanlı geçirmek suretiyle, Şahane Osmanlı deyip, Türkiye'ye getirildi.

Bunun merkez kurucuları: 6 İngiliz, 15 Frenk (Fransız)... İstanbul'daki 6 idareciyi seçenler: 10 İngiliz, 10 Fransız... Alt komite, idare eden: 4 İngiliz, 4 Fransız... Batı'nın Finans-Kapital adını alan sermaye akını, böylece Osmanlı Bankası biçiminde geldi, Türkiye'nin bağrına oturdu. Ve bütün borçlar üzerinde kontrolünü kurdu. Bu banka o borçların alacaklılarının bankasıydı. Türkiye'ye alacaklarını yerinde tahsil etmek üzere gelip kurulmuştu. Sermaye ihracını böyle yaptı. Böylece Türkiye'nin alinyazısına ecnebi Finans-Kapital tahakküm etmeye başladı. Hadiseleri, yani bunun politik sonuçlarını hepimiz az çok bildiğiniz için burada saymaya lüzum görmüyorum.

Yalnız bu arada, 1856'dan 1875 yılına kadar geçen bir birinci safha var: Ecnebi Finans-Kapitalin adeta yoklaya yoklaya girdiği safha... 16 yıl içinde Türkiye'de 278 milyon altın liralık borç hesaba geçiyor. Ve İmparatorluk iflas ettim diyor. 278 milyon lira: Bugünkü milyarların çok üstünde bir rakam.

Buna karşılık, Türkiye bu kadar muazzam bir borç içinde boğulduğu sırada Türkiye'de iki banka kurulmuş, bir rıhtım ve liman şirketi kurulmuş, bir tünel açılmış (şu bildiğimiz Tünel: Galata Tüneli), iki tane de su şirketi kurulmuş... Türkiye'yi saf, tertemiz Finans-Kapital borç biçiminde boğmuş. Arasına da, şurada burada birkaç hissedar açıkgöz çıkmış, bir iki ufak teşebbüse de geçmiş: Modern anlamda güya tesisler kurmuş.

Bu iflas üzerine, biliyoruz, Türkiye veremiyorum, ben bu parayı ödeyemeyeceğim deyince: öyleyse oturalım hesaba, dediler, Batılı Finans-Kapitalistler. Ve Türkiye'ye Osmanlı Düyun'u Umumiyesi diye bir müessese yerleştirdiler. Osmanlı Bankası'ndan sonra ikinci konağımız: Türkiye'nin; Finans-Kapital -ama yabancı Finans-Kapital- tahakkümü altına girişi Düyun'u Umumiye hesabıyla oldu.

Ondan sonra, 1875'ten 1907'ye kadar, o 278 milyon liralık borcu 114 milyon liraya güya indirme şeklinde bir bağış yapıp sağlama bağladılar. Çünkü zaten o borcun yarıya yakını vurgundu. Yani gerçek bir ödeme yapılmış değildi. Uzun hesap. Hepimiz onu incelemişsinizdir belki de. Buna mukabil: 8 banka, 10 sigorta (şirketi hep bunlar), 4 rıhtım, 2 su, 6 maden (maden kuyusu), 3 tramvay şirketi, 2 elektrik şirketi, 2 gemicilik, 1 kurtarma şirketi, 5 ticaret şirketi, 3 tane de sanayi şirketi kurulmuş.

Bu sanayi şirketleri nelerdir? diye insan merak ediyor. Bu üç şirketten birisi: 1886 yılı kurulan, Yünlü Pamuklu Ticari-Sınai Anonim Şirketi imiş. Bunu padişah fermanıyla alanlar:

Ahmet Refik Bey, Reşit Bey, Refik Bey... Yani Türkiye’de üretim yapacak bir müessese teşebbüsü gene müslümanlardan çıkmış. Bunlar da: Refik Bey devlet danışmanı, Reşit Bey şahane mühürdar yardımcısı... bu tarz kapıkulları. Ancak bu şirketin idare meclisine bakınca bir de görüyoruz ki, 10 kişilik idare meclisinden 8’i yabancısıdır. Bir tane içinde, hani tohum olsun diye, Hulusi Bey isminde birini de almışlar. Fakat geri kalan hepsi: biri Levanten dediğimiz, yani Komprador yerli gayrı-Türk burjuva olmak üzere, hepsi yabancı, ecnebi kapitalistler.

Öteki, Selanik Ticari-Sınai Anonim Şirketi... Bu da bir Yahudinin un değirmeni etrafında kurulmuş. Ve 13 Yahudi Levanten idare meclisini teşkil etmiş.

Ancak bu dönemin sonu olan 1907 (1908’de biliyoruz, Meşrutiyet Hürriyet İhtilali oldu), 1907 yılında, ondan bir yıl önce: Oriental Karpit Manifaktür dedikleri İngiliz halı şirketi kurulmuş.

Böylece, Türkiye ilk Meşrutiyet Hürriyet Devrimini yapıncaya kadar, bir yandan 52 yabancı Finans-Kapitalist müessese gelmiş Türkiye’nin çeşitli ekonomik alanlarına el koymuş. Öte yandan da Düyun’u Umumiye gelmiş... Düyun’u Umumiye nelerimize el koymamış? Hepimiz biliyoruz. Tuzun tekeli almış. Tütünün tekeli almış. İspirtolulardan [alkollü içeceklerden] vergi almış. Balıkçılığı gene vergilemiş. İpek öşürünü almış. Pul resmini almış. Ayrıca tömbeki resmi diye bir şey icat etmiş: Acemistan’dan gelen tömbekiden gene haraç almış. Temettü[kazanç] vergisinin fazlasını almış. Gümrük temettüünün bir miktardan sonrasını almış. Böylece Türkiye’nin hemen bütün ekonomik alanları yabancı Finans-Kapitalin yüzde yüz mutlak tahakkümü altına girmiş.

Düyun’u Umumiye’nin idare meclisi... İki başkan var, nöbetleşe başkanlık ediyor: birisi Fransız, birisi İngiliz... Üç delege: birisi Alman, birisi Avusturya-Macar, birisi İtalyan... Bir delege de Osmanlı Bankası’ndan, sanki ötekiler yetmiyormuş gibi... Ayrıca bir genel gelirler müdürü: bir Levanten... Osmanlılardan, yani Türkiye’den, müslüman olarak: bir Hamdi Bey (Osmanlı delegeşi güya), bir de Şahane Komiser Saip Bey... Tabii bunların iğrapta mahalli yok. Ötekiler idare ediyorlar.

Şimdi, demek 1907’de, aşağı yukarı 20’nci yüzyılın başına geldiğimiz zaman, bir de bakıyoruz ki: Türkiye kısıvrak bütün ekonomi kaynaklarıyla, bütün devlet maliyesiyle yabancı Finans-Kapitalin tahakkümü altına girmiş.

Oysa bu Finans-Kapitalin tahakkümü Avrupa’da daha o yıllar yeni başlamış: 19’uncu yüzyıl sonunda. İngiliz-Boer Harbi: Güney Afrika’daki o altınlar ve elmas bulunca yapılan savaş ve bir de Amerika’nın Küba’dan Filipin’e kadar yeryüzünde sömürgeler saltanatı kurmak için giriştiği İspanyol-Amerika savaşı ile, Avrupa’da ancak 1900 yılına doğru Finans-Kapital tam tahakkümünü, yani topluma egemen olma, ama istediği gibi dayatarak egemen olma olanağını ele geçirdi.

Türkiye’de 50 yıldan beri bu olanak, ecnebi sermaye ile bizim kompradorlar (ki çoğu Türk veyahut Müslüman dahi değil), onların ortaklığıyla yerleşmiş. Böyle bir talihimiz var. Yani dünyada ilk Finans-Kapital tahakkümüne uğramış, böyle numunelik bir ülke haline gelmişiz.

Bildiğiniz gibi, bu durum Emperyalist Evren Savaşını kışkırttı. (Öteki Balkan-Trablus savaşlarını artık anmıyorum) Biz de içine girdik. Ondan sonra Milli Mücadele savaşı geldi, katıldı. Ve Milli Mücadele savaşından çıktığımız zaman yeni bir döneme girdik. Bu dönemin kısaca karakteristiğini yapmazsak, bugün Finans-Kapital dediğimiz tahakkümün başımıza neden bu kadar çöreklediğini, nasıl çöreklediğini anlamak çok güç oluyor.

III

FİNANS-KAPİTALİN TÜRKİYE’DE İŞLEYİŞİ:

İLK CUMHURİYET DÖNEMİ

Milli Mücadele, bildiğiniz gibi, Müdafaa’i Hukuk Cemiyeti dediğimiz Anadolu burjuvazisinin örgütlerinin ideolojisi ve adeta yöntemi altında, fakat bizim tarihimizde büyük rol oynamış “Sünuf”u Devlet” denilen insanlarımızın, yani Devlet Sınıfları dediğimiz insanlarımızın Vurucu Güç olarak rol oynamaları biçiminde cereyan etti.

Milli Mücadele sırasında, gerek ecnebi, yabancı Finans-Kapital gerekse onun Türkiye’deki ajanlığını yapan bizim Kompradorlar (ki biz ona Türkiye’de Kompradordan ziyade Levantenler ismini vermişiz: yani Doğusallı falan anlamına geliyor), bunlar olduğu gibi düşman işgali altındaki merkezlerde kaldılar, İstanbul başta gelmek üzere. Sonra, İzmir bölgesini, biliyorsunuz, Yunanlılar önde olmak üzere Avrupa emperyalistleri işgal ettiler.

İşgal alanında kalan Finans-Kapital ve Kompradorların, Anadolu hareketine karşı Saltanatı nasıl kullandıkları heyecanlı hikaye halinde biliniyor.

Biz işin kapital, daha doğrusu ekonomik ilişkiler anlamı üzerinde duruyoruz. Bu anlama giriyoruz. Milli Mücadele sırasında Hindistan’dan Mustafa Kemal Paşa’ya 5-6 yüz bin lira geliyor. O bunun 500 bin lirasını Garp Cephesi Kumandanlığı emrine veriyor. Zafer olunca, Bakanlar Kurulu kararıyla 380 bin lirasını geri alıyor. Bir de gene Mısır sabık Hidivi Abbas Hilmi Türk uyuğuna geçmek için 900 bin kûsur lira vermiş bulunuyor.

1923 yılına geldiğimiz zaman, Türkiye’nin çok geri kalmışlığı ve kalkınması birinci mesele haline gelmiştir: Harpler, darplerle... İşte bu sırada lider Mustafa Kemal’in Türkiye sosyal ve ekonomik yapısı üzerine görüşleri büyük ölçüde etken oluyor. Bu görüşlerin tümünü özetlemek uzun olacak. Yalnız birkaç tanesini, karakteristik pasaj olarak, sınıflar üzerine söylenmiş birkaçını hatırlatacağım.

17 Şubat 1923 günü, CHP örgütünü kurma girişimleri sırasında, şöyle diyor:

“Büyük arazi ve çiftlik sahipleri kaç kişi? Hiç kimse büyük araziye sahip değildir. Binaenaleyh bu arazi sahipleri himaye edilecek insanlardır.”

Büyük arazi sahipleri için bu kanıyı besliyor. Sonra, büyük sermaye sahibine gelince:

“Büyük sermaye sahibi insanlar yoktur, diyor. Kaç milyonerimiz var? Hiç. Binaenaleyh, biraz parası olanlara da düşman olacak değiliz. Bilakis memleketimizde birçok milyonerlerin, hatta milyarderlerin yetişmesine çalışacağız.”

Modern toplumda iki egemen sınıf vardır:

Birisi büyük arazi sahipleri,

Birisi de büyük sermaye sahipleri...

Demek ki onlar yeni dönemin kalkınma çabasında himaye edilecekler. Buna karşılık bir işçi sınıfımız yok muydu? Onun için de şöyle diyor:

“İşçimizin miktarı 20 bini geçmez.”

Şimdi, savaşı başarıyla geliştirmiş bir askerın Türkiye içinde gayet net ve olayları gören gözöyle bakınca, durum böyle görölüyor. Edinilmiş ideolojinin de yöntemi altında.

923 yılı nutkunda, resmi nutkunda gene Mustafa Kemal Paşa:

“Kalkınmamızın tüccar sınıfını zengin edebilmek için ticaretin yabancı ellerde bulunmasına mani tedbirler almak mecburiyetindeyiz.” diyor.

Bu fikir yapısı içinde, pratiğe geçilince: 924 yılı, bakıyoruz, Mustafa Kemal Paşa'nın kayınbiraderi Uşakızade Muammer Bey gidiyor Celal Bey'e (Celal Bey: bildiğiniz Celal Bayar) ve bizim, diyor 250 bin liramız var, bununla bir ithalat-ihracat şirketi kuralım. Söylenenler de aşağı yukarı bu anlamda.

Şimdi, Türkiye'de ithalat-ihracat şirketi kurmak ne oluyor? Adeta, ondan evvel, Milli Mücadele sırasında, Milli Mücadelenin karşısına çıkmış olan Kompradorların işini yapmak gibi bir şey oluyor. Ama başka da yol görünmeyince, bu yatırım yapılmak isteniyor.

Fakat düşünölüyor, taşınılıyor: bu ithalat-ihracat nasıl yapılacak? Bin bir tane yabancı Finans-Kapitalist Türkiye'nin bütün ekonomisine hakim. Levantenler bütün dünya ölçüsünde ithalat-ihracatı haraca kesmiş. Bunlar arasında böyle küçücük sermayeli bir ithalat-ihracat şirketi, yani bir komprador müessese daha kurmak, onun iflasını peşinen göze almak demektir. O halde bu yapılmasın. Ne yapılısın? Bir banka kurulsun.

Ve işte, onun üzerine, İş Bankası dediğimiz bir müessese kuruldu. Tabii bir müessesenin kuruluş felsefesi ve yapısı kurucularının karakteristiğinden anlaşılabilir. Amaç, yukarıda Mustafa Kemal Paşa'nın dediği: “Ticaretin yabancı ellerde bulunmasına mani tedbir almak”... Amaç bu. Gaye, o zaman için yabancı Finans-Kapitale ve yerli Komprador burjuvaziye karşı bir tedbir almak. Kimler bu tedbiri almak ve bu tedbirde kurucu olmak durumunda kalmış? Onlara bakınca bizim o zamanki Türkiye sosyal yapısının içinde üç tip insan çıkıyor:

Birisi: Milletvekilleri diye... Yani İş Bankası'nın kurucularına bakıyoruz. 14'ü Milletvekili: Mahmud Celal, Mahmut, İhsan, Hasan Saka, Rasim, Rahmi, Salih, Fikret, Fuat, Kılıç Ali... Bunlar kimlerdir? Biz gözümüz önüne koyunca: bunlar modern kapitalist değil, Tefeci-Bezirgan Hacığa da değil. Bunlar bizim Sünuf'u Devletimiz... Yani Devlet Sınıflarımızın mümessilleri...

Devlet Sınıfları, biliyorsunuz: Seyfiyye, İlmiyye, Mülkiyye, Kalemiiyye... 500 sene Türkiye'yi bu sınıf idare etmiş. İşte onun Milli Mücadelede vurucu güç ve öncü rolü oynayan en ileri gelenleri, bakıyoruz, İş Bankası'nın içine de girmişler. O zaman milletvekili olmuşlar tabii. Yani, Mustafa Kemal Paşa kendisine en yakın olan bu Sünuf'u Devlet kişilerini bankanın içine yerleştirmiş oluyor.

Bunun dışında, bir de 17 tane Tefeci-Bezirgan diyebileceğimiz, yani o zamanki Türkiye içinde ekonomik anlamı bu olan “Zade”ler görölüyor: Hüseyin Bey zade İbrahim, Mora Yenişehirli zade Ethem Hasan, Eşraftan Sükkeri zade Tevfik Paşa, Süreyya Emir Paşa, Kavalalı İbrahim Paşa zade Hüseyin, Aktar zade Rasim, İnegöllü zade Mehmet Saffet, Uşşaki zade Muammer, Yelkenci zade Lütfi, Musahip zade Rıza, Kınacı zade Şakir, Nemli zade Sıtkı... hep zadeler. 17 kişi.

Yabancı sermayeye karşı yerli bir teşebbüste kimlere dayanacağız deyince bir de bakıyoruz, bu zadeler -hem de çoğunluğu temsil etmek suretiyle- araya giriyor.

Bir, 6 tane de modern kapitalist... Gene ikisi zade: Hanif zade Ahmet ve Altı Ağa zade Mustafa, "tüccardan" bunlar. 4 tane de düpedüz kapitalist tüccar: Edirneli Emin, Manifaturacı Halit, Ecza'ı Tıbbiye Taciri Necip, Nemli zade ve Şürekası...

Böylece, ilk Milli Mücadele sonu korunuş sistemi olarak öne sürülen İş Bankası'nın içinde kurucuların 14'ü eski Sünuf'u Devlet, 17'si Antika Tefeci-Bezirgan döküntüleri (zadeler)... Ki bunlar, biliyorsunuz, modern sermayedar değil. Tefecilikle ve vurguncu Bezirganlıkla Eşraf olurlar, Ayan olurlar, sonra toprak sahibi de olurlar ve büyük arazi sahipliğine doğru giderler. Binaenaleyh, o sınıfın içinde büyük arazi sahibi de dahil, bir grup. Ve bir de, üç dört tane milyoner olacak az çok modern kapitalizmin ancak ticaret biçiminde, yahut işte Necip gibi kokular, yağlar yapan ufak bir üretim alanında yetişmiş tipleri katılıyor.

Dikkat edilecek yön burada, yani enteresan cihet: bunların, Tefeci-Bezirgan zümresinin durumu. Bunlar para koymuyorlar hiç. Mustafa Kemal Paşa'nın parasıyla kuruluyor Banka. Ama hepsi "kurucu" ve "ortak" halindeler. Onun için Paşa da bunlara -besbelli bu, olaylardan anlıyoruz- güvenmiyor. Güvenmediği için, onların hiçbirini hemen hemen Yönetim Kuruluna almamış. Yalnız onları etrafta bir kargaşalık çıkmasın, düzen olduğu gibi arızasız yürüsün diye Bankaya almış.

Asıl Yönetim Kurulunda şunlar: Reis Mahmud, Müdür'ü Umumi Celal, öteki üyeler de eski Ticaret Bakanı Rahmi, sonra Fuat, Sadi, Kılıç Ali, Fikret, bir de Kınacı zade Şakir (Ankara milletvekili o da)...

Böylece İş Bankası'nı büyük bir samimiyetle Türkiye'de yabancı Finans-Kapitalin ve tabii Levanten dediğimiz Komprador burjuvazinin tahakkümüne karşı bir tedbir olmak üzere kurmak zorunda kalınmış.

Bankanın 1923 senesinde kurulduğunu düşünürsek, artık bir Finans-Kapital müessesesi olduğu unutulamaz. Gelişimi, tabii Sünuf'u Devletin desteği sayesinde olmuş. O zaman Paşa'nın en yakın adamı geçinen Falih, "Çankaya" ikinci kitabında, Sünuf'u Devlet insanlarına: "Nüfuz komisyoncuları" adını koymuş. "Devletin yapacağını Banka yapmalı. Şüphesiz arada Bankanın yabancı iş ve yerli nüfuz komisyoncuları asıl hisseyi paylaşacaklar" şeklinde bir de atıfta bulunuyor, sonradan Falih Bey.

Ancak bu kurum süratle ve muazzam bir gelişim sağlıyor. 924 senesinde banka iki şube ve 29 memurcukla başlıyor. 934 senesinde, 10 sene içinde: 49 şube ve 671 memur sahibi oluyor. Demek 10 senede: şubelerin sayısı bakımından %2450 artış, memur sayısı bakımından %2313 artış olmuş.

Mevduat adeta yağmış. "Bankaya mevduat, hiçbir benzeri müesseseye nasip olmayan bir şekilde durmadan artmaya başlamıştır." diyor 1934 senesindeki Banka raporu. 1924 senesinde İş Bankası'nın Küçük Cari hesabına 96 kişi para yatırmış. 1934 senesinde 57.191 kişi yatırmış. Böylece, para yatıranların sayısı %59.573 artmış. İnanılır bir rakam değil, ama rakamlar böyle. Yani olaylar, rakamlarla böyle gözüküyor.

Bilanço yekûnu da öyle. 3 milyon küsur ilk senede bilançosu, bilanço tutarı. 934 senesinde, 10 sene sonra: 88 milyon 474 bin lira oluyor ki, %2442 artış gösteriyor.

Şimdi, bir kurumun Finans-Kapital kurumu olup olmadığını anlamak için, tekelci olup olmadığına bakacağız. Ve bu tekeli, özellikle ilkin konuşurken söylediğimiz gibi, üretim alanında gerçekleştirilebilir gerçekleştirilemediğini hesaba katacağız.

Bu üretim ve ekonomi alanındaki tekelciliğin Finans-Kapital lügatındaki karşılığına Filial derler Fransızlar, biz de İştirakler diyoruz. Bu iştiraklerin İş Bankası'nda nasıl geliştiği aşağı

yukarı herkesçe az çok biliniyor. Ben birkaç senelik süre içinde birkaç olayını vermekte yetineceğim.

1934-35 yılı resmi raporunda böyle yazıyor:

“Banka 1924 senesinde hemen tesisini müteakip (yani kurulur kurulmaz) maden kömürü işleriyle ilgilendi. Kömür madeninin sanayideki mevkiini izaha lüzum yoktur. Kömür işi dünyanın en mühim işlerindedir.”

Böylece, banka daha kurulduğu sene, Türkiye’de dünyanın “en önemli işi” olan kömüre Tekel koymuş bulunuyor. 926 senesinde 27 Haziran’da kömür işi: Kozlu Şirketi, 1 Temmuz’da Türk Maden Kömür İşleri Türk Anonim Şirketi kuruluyor. O zaman daha sermayesi birkaç yüz bin lira. Fakat bu şirketleri ikişer milyon lira sermayeli... Bunların amacı da: Zonguldak kömür madenlerinin mühim bir kısmını işletmek oluyor.

Sonra, “kuruluşunun 4’üncü yılını tamamlamadan İtibar’ı Milli Bankası’nı bünyesine ilhak ederek milli ölçüde büyük bir hareket yaptı” İş Bankası. Bu İtibar’ı Milli, belki yeni kuşak bilmez, İttihatçı Kompradorların Birinci Cihan Emperyalist Savaşı sırasında kurdukları bir bankadır. Bunun tasfiyesidir bu. Ve böylece İş Bankası, hemen 4’üncü yılda onu da sinesine katmak suretiyle tasfiye etmiştir.

“Birçok ufak ve orta bankalar gibi İtibar’ı Milli Bankası da Milli Mücadeleden sonra Cumhuriyet idaresinin müzaheretleriyle canlanmaya ve kalkınmaya başlamıştı” diyor. Onun için o canlı şeyi biz kendi yapımız içine aldık, diyor.

Altıncı teşebbüs: Demiryolu finansmanı... Bunu İş Bankası üzerine alıyor. Ve biliyorsunuz, Türkiye demir ağlarla örülüyor.

Ve bir de, yedinci iş: “Hükümetin bankalarla müştereken teşkil ettiği Konsorsium faaliyetine başından sonuna kadar iştirak ediyor” İş Bankası.

İzmir’in imarı için, diğer mali teşekküllerle birlikte İzmir Belediyesi’nin çıkardığı 2 milyon liralık tahvilatı tamamen plase etmeyi üzerine alıyor.

Ergani Bakır Madenini üzerine alıyor.

Derken, 1929 senesi Cihan Buhranı dediğimiz kriz evren ölçüsünde patlıyor. Fakat, bütün dünyada Finans-Kapital sarsıntı geçirirken, bizim İş Bankası tam tersine bundan yararlanmayı mükemmelen beceriyor. Hatta o raporunda: Banka için “düşebilirdi” diyor. Yani bu müthiş kriz sırasında düşebilirdi. “Ancak o tarihte iştirak ettiği veya doğrudan doğruya kurduğu başka müesseseler kendisine yeni plasman imkanları verdi.”

Demek ki, gerek iştirakleriyle, gerek şubeleriyle kurulmuş olan İş Bankası tam “efradını cami, ağyarını mani”(*) ve Türkiye ölçüsünde bir Finans-Kapital müessesesidir. Şubelerini artık saymıyorum burada. Hepimiz biliyoruz. Hangi adım başında, gitsek, bir İş Bankası şubesi görüyoruz. Bugün Türkiye’nin bütün sathını süratle adeta eline almış bir müessesedir. Buna biz ne isim verebiliriz şimdi? Finans-Kapitalist bir müesseseden başka hiçbir şey değil.

Bundan dolayı, işte o seneler, yani 1923 ile 1929 yılları arasında 6 yıl içinde Türkiye’de hemen bütün belli başlı ekonomi alanlarına, üretim alanlarına ve bütün yurt yüzeyinde vilayetlere, kazalara kadar el atmış büyük bir finans müessesesi bir Finans-Kapitalist müessesesi teşekkül etmiş.

1929 yılı emperyalist bunalım ve Cumhuriyetin de 10’uncu yılı oluyor. O yıl Türkiye’de yalnız Finans-Kapitalist müessese olarak İş Bankası mı var? Hayır. Bütün şirketleri göz önüne

alıyoruz. Bakıyoruz ki, Türkiye’de 180 büyük şirket var. Bunların 116’sı yabancı sermaye şirketi. Dolayısıyla 64’ü Türk şirketi oluyor.

Bunun dışında, adeta yere serilmiş gibi: “şimdilik çalışmayan” Türk şirketleri 52 tane, “ancak hukuki mevcudiyetleri devam eden” Türk şirketleri 28 tane, “tasfiye halinde bulunan” Türk şirketleri 35 tane... 115 Türk şirketi, iler tutar yeri kalmamış, böyle duruyor.

Demek ki, 10 senelik faaliyet içinde bir müessese, bir Finans-Kapital müessesesi Türkiye ölçüsünde muazzam bir büyüme kaydetmiş. Fakat öteki şirketler daha çok hala yabancı Finans-Kapitalin elinde. Ancak 64 tane Türk şirketi ayakta kalabilmiş. 115 tanesi işlemez durumdadır.

Neden böyle olmuştur? Yeni kuşak bilmez, eskiler bilirler: bu, Lozan Antlaşması korkunç bir kompromisi(*) yüzündendir. Lozan Antlaşması gerçi bir zafer antlaşması oldu ama, ekonomik açıdan ta 1929 yılına kadar Türkiye’nin gümrük tarifelerinde değişiklik yapmaması için söz vermiş olması ve bağlanması antlaşması da oldu. Lozan’da, 29 yılına gelinceye kadar, bugün gümrükler ne ise öyle kalacak, denildi.

O günkü gümrükler de, bildiğiniz gibi, 19’uncu yüzyılda Avrupa Finans-Kapitalinin haraca bağlamış olduğu Osmanlı İmparatorluğu’nun gümrükleriydi. Yani Türkiye’de yapılan üretimi, sanayii, ekonomiyi kat’iyen savunmayan, tam tersine kanatan, tüketen gümrüklerdi. O gümrükler 29 yılına kadar devam ettiği için, durum bu şekilde.

Fakat ondan 2 sene önce, bir -ayrıntılarına girmiyorum- yeni Ticaret Kanunu kabul edildi. Bu Ticaret Kanunu tipik Alman, Fransız, Belçika, İsviçre yani Emperyalist ülkelerin kanunlarından aktarma, derleme idi.

Oraya nasılsa -herhalde bizim Sünuf’u Devlet gayretiyle- bir maddecik konulmuş: 348’inci madde... Orada deniliyor ki, şirketler falanlar için başta. “Mürakıplar birden fazla olursa, yarıdan ziyadesi Türk tabiiyetinde olmalıdır.” Hiç değilse kontrol edenlerden iki tane varsa, bir tanesi “Türk” olsun diyor, “Türk teb’ası.” Komprador da olur ya, Levanten de olur, o bir tane.

O kadarcık bir kayıt hakkında bile, o zamanki “Şirketler Komiseri” falan gibi Türkiye’nin ekonomi-politikasında söz sahibi insanların mütalaası var. Bunlar güya çok “vatanperver” görünüyorlar. O “Komiserler” şunu yazmışlar kitaplarında:

“Ecnebi sermayelerinin bu fıkra hükmünden sakınmakta oldukları çeşitli kaynaklardan incelenmiştir.” (s. 23)

Ama bu madde ecnebi Finans-Kapitalin hoşuna gitmedi, diyorlar.

24’üncü sayfada da:

“Sermayedarların (kapitalistlerin yani) emin olmadıkları ellere sermayelerini tevdi etmeye rıza göstermeyecekleri tabiidir.”

Adeta, ekonomiden anlar görünen insanlarımız da, bu 29 senesine kadar Türkiye’de Finans-Kapitalin yabancı kanadının hoşnut edilmesini ister bir tutum takınmışlar. O yüzden mesela; balık ağları yapılmak için yeni gümrük tarifesi yapıldığı zaman, tarife konuluyor. İpliklerin kilosuna 30 kuruş koyuyorlar. Ağ haline gelmiş, yani imal edilmiş ipliklerin [kilosuna] 20 kuruş koyuyorlar. Tersine olması lazım değil mi? Türkiye’de ağ örülsün ipliğinden. İplik yapamıyoruz, bari ağlar yapılsın Türkiye’de. Bundan dolayı ipliğe ucuz gümrük koyacağına, tersine: dışarıdan gelen mala az gümrük koyuyor, içeride yapılanı çok gümrüklüyor. Bu hava...

Yani hangi hava? Bu, Finans-Kapitalist zümresinin yalnız kârını, o anda ele geçireceği kârı düşünüp, memleketin kalkınmasını, üretim yapısının gelişimini falan hiçe saydığını gösteriyor. Şirketler çoğalsın... O şirket ecnebi olmuş, Türk olmuş önemi yok. Onları memnun edelim. Sermaye gelsin. Ama gelen sermaye kim? İşte bu şirket sermayesidir. Onu hesaba katmıyor.

Bu arada, bizdeki Plütokrasi için, o zamanki bir etütte şu neticeleri hesaplamışız: 28 sanayi şirketinde 20 mebus, 38 bankada 31 mebus var, milletvekili... Yani, hemen hemen her büyük yerli milli şirketin Millet Meclisinde bir mebusu var. Her şirkette bulunan birçok eski Temyiz azaları, büyük Askeriye, Mülkiye erkanı da ayrı.

O zamanki Türkiye... Yani rakamlardan çıkan bu. Ayrıntılarını verip de, zaten yorgunsunuz, daha fazla başınızı ağrıtmayayım.

Bütün büyük endüstriye: 7 banka hakim. Bunlardan 3'ü Devlet Bankası. Yalnız bir tanesinde, İş Bankası'nda tam 13 mebus var. Yani İş Bankası'nın idare meclisi bir Büyük Millet Meclisi'nin minyatürü.

“Nihayet işte şaheser” denilmiş o kitapta(*) (79'uncu sayfada): “İş Bankası'nın sabık Umum Müdürü Celal, 5 yıldan beri Ekonomi Bakanı Bayar sıfatıyla Türkiye'nin ekonomi-politik müdürü olmuş.” Böyle bir olay karşısında bulunuyoruz.

Bayar'ın Yıldız Falı 929'dan belli: Celal önce Bayar, sonra Başbakan sonra Cumhurbaşkanı olacak ve Yassıada'da “ıdam”dan kurtulacaktır.

Plütokrasi yahut Oligarşi nasıl ekonomiyi monopollaştırdıktan sonra, o monopol gücüne dayanarak, memleketin kaderine de, politikasına vs.ye de egemen oluyor? Onu görüyoruz.

Tabii ötede İşsizlik ve Pahalılığın gelişimleri dört nala gidiyor. Onları hepimiz biliyoruz. Bütün bu gelişimlerin içyüzü Türkiye'de Finans-Kapital dediğimiz asalak ve gerici sermaye gücünün sonuçlarıdır. Tesadüf değildir.

IV

FİNANS-KAPİTALİN TÜRKİYE'DE İŞLEYİŞİ: İKİNCİ EMPERYALİST EVREN SAVAŞINDAN GÜNÜMÜZE

Bu hal, biliyorsunuz, 1939-40'larda patlayan İkinci Emperyalist Evren Savaşı üzerine Türkiye'yi yeniden kritik durumlara soktu. Ve o zaman, Finans-Kapitalin bu korkunç tehlikeli gelişimi, (bunun dini imanı yok, memleketi yok, falan) bu korkunç durumu karşısında Sünuf'u Devlet yeniden tedbirler almayı düşündüler. Ve o zamanın Başbakanı (Refik Saydam), memlekette halkın kırılışı ve hoşnutsuzluğu arttığı için, şöyle bir beyanda bulundu:

“Biz tüccarı millet hayatında lazım bir unsur telakki ediyoruz. Fakat tüccar bunu böyle telakki etmezse, tamamen içimizden çıkması lazım gelen bir unsur olduğuna kanaat getirerek ona göre hareket etmek kararındayız.”

Finans-Kapitali hala tüccar görüyor bizim Başbakan. Ve diyor ki: Karışmam, ayağımı denk al! Finans-Kapital artık memlekette geliştim, palazlandım, her şeyi ben elime alacağım

demeye başlıyor, bilhassa Mustafa Kemal Paşa öldükten sonra. Harp de gelmiş dayanmış, en büyük tehlike biçiminde. Tabii, kıpırtıları sezen Başbakan tehdit ediyor: Yoksa kaldırırız sizi, diyor.

Biliyorsunuz, bu hiç uğurlu gelmedi: Refik Saydam bir gece ansızın, 10-15 gün sonra, füc'eten öldü. Nasıl öldü, bilmiyoruz. Perapalas'ta öldüğünü işittik. Perhiz hastasıydı. Kendisine bir "mükemmel" şölen çektiler. Ve o gece Angin dö Puvatrinden [kalp krizinden] öldü.

41'de o söyleniyor. Arkasından, 42 senesi İnönü Paşa şu beyanda bulundu:

"Bulanık zamanı bir daha ele geçmez fırsat sayan eski batakcı çiftlik ağası ve elinden gelse teneffüs ettiğimiz havayı ticaret metai yapmaya yeltenen gözü doymaz vurguncu tüccar ve bütün sıkıntıları politika ihtirasları için büyük fırsat sayan ve hangi yabancı milletin hesabına çalıştığı belli olmayan birkaç politikacı büyük bir milletin bütün hayatına küstah bir surette kundak kurmağa çalışmaktadır. Üç beş yüz kişiyi geçmeyen bu insanların vatana karşı aşıkâr olan zararlarını gidermek yolu elbette vardır."

Finans-Kapital o kadar dayatmış ki, o zamanın Milli Şefi bile: Yeter artık, diyor, ve meydan okuyor.

Ama işte zaten bütün bu konuşmalarımızdan çıkacak ders bu. Bunlar hepsi sadece güzel iyi niyetler. Biz 23 senesinden itibaren Türkiye'de Finans-Kapitalin kalesini kurduysak, ve bu kale çevresinde Türkiye'nin bütün ekonomisi, bütün politikası temelinden tavanına kadar Finans-Kapitalin tahakkümü altına geçmişse, acaba o memlekette bu taban madde temeli üzerinde, herhangi bir üst yapının kahramanı -hatta Garp Cephesi Kumandanı olsa, Milli Şef olsa- bir şey yapabilir mi? Hiçbir şey yapamaz.

Onun için, işte bunlara, hani bizim sosyalizmde de olduydu ya: Zortlama diyorum ben. Sosyalistler de zortluyorlar bazen. Bu da öyle. Devrim zorlaması.

Biliyorsunuz ki, ne tüccar sınıfı kalktı, ne de o "üç-beş yüz kişi" dediğimiz, ateş püskürdüğümüz insanlar egemenlikten ellerini çektiler. Memleketin bütün ağır basan maddi temelini: ekonomi, üretim mekanizmasına el koymuş herifler. Sen onlara, yüksek minareden, çıkmışsın, ezan okuyorsun. Devrimci ezan... Bizim bazı keskin sosyalistlerimiz gibi... Ne olacak? İş olacağına varacak. Ve nitekim, biliyoruz, ondan sonra iş olacağına da vardı.

Ne olduğunu harp biter bitmez hepimiz gördük. Görmeyenler de biliyor.

1960-70 senelerine ait bizdeki Finans-Kapital karakteristiği için de iki üç sözcük söylemesezsek, eksik kalacak.

1963 yılında şirketler açısından Finans-Kapitalin durumu nedir? diye bakıyoruz. Bu şirketlerin ağababaları Anonim şirketlerdir. Öteki Limited'ler falan, yahut Komandit'ler, bunlar hep çerez kabilinden Finans-Kapitalin oyuncaklarıdır. Finans-Kapitalin kendisi Anonim şirketlerdir.

Bunları bir kâr edenler, bir kâr etmeyenler diye ayırmak mümkün. Bütün Anonim şirketlerden kâr edenleri 626 tane. Net kazançları 807 milyon. Bir de Limited şirketler var. Onların kazanç yapanları 1132 tane. Net kârları 391 milyon.

Şimdi bakın: Topluyoruz, yekûn: Anonim şirketlerin sayıca yüz şirkette 15 tutuyor sayısı, ama net kârın içinde yüz kârda 50 kârı Anonim şirketler cebine atıyor. Nasıl hakim oluyor? Yani en kodaman parababaları, Finans-Kapital sistemi içinde nasıl ötekilerinin, binlercesinin yapamadığını o yapıyor?

Finans-Kapital şirketleri de ala meratibim (derece derece): onların da bir hiyerarşisi var kendilerine göre. Yani asıl kodamanlar: devleti, dini, ekonomi politikayı elinde tutuyor. Onların izine düştük. Maliye Bakanlığına verilmiş... Başka yerde açık seçik bir şey konmuyor artık. 29 senesinde, geçit olduğu için, şirketler üzerine epey ayrıntılı bilgiler açıklanmıştı. Sonra yeniden üstüne yatıldı o problemlerin. Yalnız saklanamayan bir şey var: Vergiler meselesi...

Tüm tam ve dar mükellefiyetleri sayıyoruz: bütün bu tam ve dar mükellefler 4275 kişi. Net kazançları, bütün şirketlerin: yılda 1 milyar 600 milyon lira. Tabii bütün bu dört bin küsur, ufaklı tefekli böyle, oyuncak şirketler. Bunlar içinde asıl şirketler, asıl büyük parababaları: milyonerler... Milyonerlere bakıyoruz: gerek tam, gerek dar gelirli mükellefler 340 kişicik. Hani biz bazen 500 diyoruz. Gene biraz çok söylemişiz.

Bu 340 firmanın birbirine nasıl kenetlendiğini aşağı yukarı tahmin ederiz. Ayrıntılara geçmediğim için pek açıklayamadım orasını. Bakarsınız, bir Finans-Kapitalist 10 tane şirkette kurucu üye olur, meclis'i idare azası olur, başkan olur, şu olur, bu olur... Ve birbirlerine içli dışlı olurlar. Böyledir Türkiye'de. Onların içinde esas rol oynayan milyonerler 340 kişi. Bunların net kazancı 1 milyar 400 milyon. Şimdi düşünün: 4275 firma 1 milyar 600 milyon kâr ediyor. 340 firma, onun içinden: 1 milyar 400 milyon. Yani 4000 firma 200 milyon net kazanç yapıyor. 340 firma 1 milyar 400 milyon net kâr yapıyor. İşte hakiki parababaları bunlar, bu 340 firma. Sayıları %8 bile değil, şirketler topluluğu içinde. Ama net kazancın %87-88'ini bunlar ceplerine atıyorlar.

Bu milyonerlerle de iş bitmiyor. Milyonerlerin içinde de milyonercikler var. Bunu, bereket son yıl Sanayi Odası bir anket açmış, oradan öğreniyoruz. 100 firma almış, en kodamanlarından milyonerlerin. Bunların cirosu tutarı: 11 milyar 800 milyon. Bu 100 firma hepsi de 100 milyon çevresinde ciro yapıyor senede. Yani satış matış... Bunların 100 milyon liradan aşağı ciro yapanları 75 firma. 100 milyon liradan yukarı ciro yapanları 25 firma. İndik mi? 340 demiştik. Asıl kodaman parababası 25'miş meğer.

Bu iki grup (hepsini toptasak zaten 100 kişi), bu iki grubun ciro toptamlarına bakıyoruz. 75 firma 5 milyar 739 milyon lira ciro yapmış. 25 firma 6 milyar 67 milyon Türk lirası ciro yapmış. Böylece, cironun yarından fazlasını 25 firma, en kodamanları, ötekisini 75 firma yapmış.

Şimdi düşünün, 25 kişiyi... O 25 firmanın da içinde, diyelim ki, 40-50 kişi olsun. Bunlar Türkiye'nin hangi meselesinde bir kahvede oturmakla anlaşmazlar? Finans-Kapitalin anlamı ve dehşeti burada yatıyor. Biz bunu anlamadık mı, bugün, nasıl olur da yahu, daha dün yeryüzünde Milli Mücadelenin zaferini temsil etmiş bir millet olarak: bugünkü duruma düşmüşüz? Kavrayamayız.

Amerika geçen asırda yapmış, biz hiç olmazsa 20'nci yüzyılda ilk defa bir Milli Kurtuluş hareketinin zaferini temsil etmişiz. Ondan sonra bir de bakmışız etrafımıza, Türkiye üs haline gelmiş. Türkiye'de kaçak şeyleri casuslar yapıyor. Ve 10 bin, 20 bin ecnebi "uzman" ismi altında casus, asker cirit atıyor, falan... Bu duruma nasıl gelmişiz? Birdenbire bunun farkına varıyoruz biz.

Oysa bu, bugünkü, dünkü mesele değil. Daha 1923 senesinde rotamızı çizerken, bir Finans-Kapital kurma saflığını gösterdiğimiz günden itibaren bu akibetleri beklemeliydik. Nitekim 1929 istatistiklerini gördüğümüz zaman, 1929 yılında tespit ettiğimiz zaman, Türkiye'de Finans-Kapitalin korkunç bir güç kazanmış olduğunu açıklamak zorunda kalmıştık. Ve bu korkunç gücün içinde de, en korkuncu: işte İş Bankası demiştik, ve ona

kitapta:*) “La Şeriyke lehüü ve la nazıyre leh!” (yani Allahü teala Türkiye’de bir, İş Bankası da bir, bankamız da bir) demiştik. Bu kadar kudretli!

Şimdi İş Bankası’nın bugünkü durumu hakkında ben size... Açın, cebinizdeki lalettayın cep defterini, oradan okuyun: Cam sanayii, Petrol sanayii, Şeker sanayii, Çimento sanayii, Ağır Metal sanayii, Sigortalar, Dokumalar, Bankalar (yani, Türkiye Sınai Kalkınma Bankası, Amerikan-Türk Dış Ticaret Bankası, Sınai Yatırım ve Kredi Bankası)... Bunlar hepsi bir tek bankanın tekeline girmiş. Ondan sonra uluslararası büyük firmalarla işbirliği yapmış: Elektrikte General Elektrikle ampul fabrikası, buzdolabı, soğutucu sistemi sanayii kurmuş; Lastik sanayiinde Pirelli ile anlaşmış; yağ sanayiinde Ünilever ile Vita, Sana hepimizin her gün yediği şeyler; iç ticarete Migros-Türk, falan...

Şimdi düşünün, bir tek müessese: içtiğimiz suyun bardağı onun, astığımız pencerenin camı onun, bilmem giydiğimiz kumaş onun, mezara giderken sarıldığımız kefen onun, yediğimiz yağ onun, vb., vb... Bütünüyle yememize, içmemize el atmış. Bu derece kudretli bir müessese Finans-Kapital.

Şimdi, böyle bir olaylar mahşeri içinde, bunu görmezsek: Türkiye’de hiçbir şeyi görmüyoruz, demektir. Ve zaten bütün dünyada Finans-Kapitalin oynadığı en başarılı oyun budur: Görünmez olmaktır. Bu Avrupa’da da böyledir. Dünya’da da böyledir. Hatta eski Sosyalist’te bir Fransız büyük ekonomistinin sözünü etmiştik. Böyle diyor, diyor ki:

Günlük gazetelerde, diğer dergilerde falan, bakarsınız, en ücra köşeye üç satırlık: İsviçre’de falan falan bankaların şeyleri buluşmuşlardır, diye bir havadis geçer. Bu havadisın altında, 2-3 milyar insanın ertesi gün boğazından geçecek rızkına ait bütün problemler konuşulmuş, sıkı sıkı mühürlenip kararlaştırılmıştır. Ama bu havadis sanki hiç... Tesadüfen üç tane, işte: Mister yahut Von bir arada buluşmuşlar da konuşmuşlar. Olur ya. İsviçre’de hava almışlar. Öyle yazılır gazetelerde, diyor.

Türkiye’de de Finans-Kapitalin başlıca hüneri bu oldu. Ve maalesef bu hüner, bizim, yani (hiç etrafına bakmayan, olaylar nedir bir an için düşünmeyen) aklıevvel sosyalistlerimizin arasına bile bal gibi girmiş ve bu yüzden yığınla karışıklığa sebep olmuştur.

Bu aklıevvel sosyalistlerimizin ikide bir, yani zortlama şeklinde son tutamakları da şu; Türkiye Finans-Kapitali sermaye ihracı yapıyor mu, hani sermaye ihracı var mı? Bunun için başlarken biraz söylemiştim. Şimdi de, gene ayrıntısız hatırlayalım. Yani İş Bankası mesela Hannover’de, yahut Mısır’da şubeler açmıştı. Bir bankanın şube açması sermaye ihracıdır. Tabii kediye göre budur. Türkiye’nin Finans-Kapitali bu kadar açabilir.

Dünyayı kaplamış bugün: öyle bir Finans-Kapital, uluslararası Finans-Kapital canavarı var ki, yağma mı var Türkiye gibi sonradan topal eşekle kervana katılmış Finans-Kapitale: Gel, şu pazara sermaye ihraç et de, oradan benim kârımı al, desin! Elbet bunu engeller.

Ancak, buna rağmen, bugün zaten sayılı büyük metropollar (anavatanlar) dediğimiz İngiltere, Fransa, Almanya’da durum bizden daha farklı değil. Oraya da Süper-Emperyalist Amerika’nın harıl harıl sermaye ihracı olur ve onların Amerika’ya sermaye ihracı ağza alınmayacak kadar çocuk oyuncağı sayılır.

Onun için, bugün Avrupa’da: İşte Ortak Pazar, ortak pazar dalavereleri hep bu. Oradaki Finans-Kapitalistler gün görmüş, hüküm sürmüş Finans-Kapitalistler. Başka bir Finans-Kapitalistin gelip de kendilerini sömürge haline getirmesine, yani Amerikan sömürgesi haline gelmelerine kolay kolay bizimkiler gibi katlanamıyorlar. Ve, aman ne yapalım? Ortak Pazar, yahut Avrupa Ekonomisi, falan filan. Şöyle biraz da bizim gibi 40-50 tane derme çatma geri uydu da bulurlarsa, Amerika’ya karşı bir siper alırız, diyorlar. Bütün kaygıları bu.

Ve onlardan bir küçük pasaj nakledeyim. Şimdi “science-base d’industrie” dedikleri, yani (Sanayiın Taban Bilimi) diye bir bilim var. Belçika Başbakanı Theodore Lefebvre: bir Finans-Kapital anavatanının Başbakanlığını etmiş adam, rakamlar verip, kitabında şunları söylüyor:

Biz, diyor, çelik sanayii ile, dokuma sanayii ile kumda çelik çomak oynuyoruz. Amerikan ordinatör çıkarıyor, seston hızlı uçan uçak yapıyor ve nükleer santraller kuruyor. Bu müthiş teknoloji hamlesi önünde, Avrupa hala çelikle, çomakla, bilmem işte dokumayla falan uğraşır mı? Bununla biz batarız, diyor. Ve örnekler gösteriyor. 965 yılı 6 devlette (Avrupa’nın sayılı emperyalist 6 devletinde) %10’u yatırımların Amerikan yatırımlarıdır. Fakat bunun %90’ı Bilim Tabanlı Endüstriye yatırılıyor. Yani, Avrupa’da bilim tabanına dayanan araştırmalı, her gün yeni keşif yapmak zorunda kalan endüstrinin yatırımlarının %90’-ını Amerika yapıyor, diyor.

Bırakın bizi, demek. Yani, sermaye ihracı yapıyor muyuz, yapmıyor muyuz? Artık o demagojinin ömrü İkinci Cihan Harbinden evvel bitmiş. Bugün realite, olaylar bu.

Ortak Pazar’ın Amerika’ya yaptığı ihracatla, Amerika’dan yaptığı ithalat oranını, yani Amerika’ya ihracatıyla ithalatının nisbetini yapmış adamcağız, diyor ki:

Plastik sanayiinde Amerika Avrupa’ya 5 kat fazla mal satıyormuş. İlaç sanayiinde 3 kat fazla mal satıyormuş. Demek, Avrupa oraya 1 yollarsa, Amerika onlara 3 satıyor. Aeronotik (yani havacılık)ta 8 kat mal satıyor. Elektrik, elektronik sanayiinde 2 kat fazla mal satıyor.

Sayıli emperyalist devletlerde dahi durum bu. Ve onun üzerine adam şöyle bir konklüzyona [sonuca] varıyor. Uzun şeyleri okumayayım:

“Sanayi inisiyatifinin (yani teşebbüs gücünün) anahtarları artık onların elinde değil.” Onların dediği: kendilerinin, Avrupa kapitalistlerinin. “Bu anahtarlar büyük Amerikan entprenörlerinin (müteşebbislerinin) elindedir. Onlar güçlü bir araştırma potansiyeline dayanıyorlar.” “O yüzden (diyor en sonunda), ikinci sanayi ihtilalimizin bir çeşit blokajına uğruyoruz.” Yani, ihtilal yapacağız biz de, Amerika’ya yetişelim. Fakat bloke ediyor, tıkıyor bizim bu şeyimizi, Amerika tıkıyor, diyor. “ Ve iflastan sakınmak için alanımızın anahtarlarını bir yabancı güdücünün eline teslim etmek zorunda kalıyoruz.” diyor.

Bunu Avrupa, Batı Avrupa’nın sayılı emperyalist devletleri böyle söylüyorlar. Bundan dolayı, bazı ufak tefek görüşlerle asıl olayları gözden kaybedip, dünyayı gözden kaybedip, kendi ülkemizde taban problemimiz nedir diye aramazsak, o zaman evvela kafalarımız çorbaya döner. Ve tabii bu çorbadan da hiç bir politika taamı[yemeği], yahut ziyafeti yapılamaz.

Finans-Kapital problemi, bu çok eksik çizileriyle anlattığım problemdir. Bunun üzerine hepimiz, her gün, her saat çevremize bakarak, olayların nasıl geliştiğini izlemek zorundayız.

Sözüm bu kadardır. Hepinizi saygıyla selamlarım.

V

FİNANS-KAPİTAL ve TÜRKİYE’DE İŞLEYİŞİ:

SORULAR-CEVAPLAR

Sözlü veya yazılı olarak sorulmak istenen varsa, burada arkadaşların sorularını cevaplandırırım. Efendim?

– Yalnız Finans-Kapital hakkında mı?

E, pek dağıtmayalım... Ama Finans-Kapitalin zaten ilgili olmadığı konu da yoktur ya!

Efendim? Ne gibi? Teklif edin de... Bir de dinleyicilerimizin takatini hesaba katarız.

Efendim, Finans-Kapital dışında soru açılrsa, tartışma yapılsa: gerekli midir, yarar mı? falan, diyorlar arkadaşlar. Elbet yarar, ama, ben genel topluluğun bu noktadaki yorgunluğunu da düşünerek, onun karar vermesini tercih ediyorum. Oya koruz icabında.

Sorular bitti herhalde, arkası gelmediğine göre... Arkadaşların tartışmak istedikleri sorular bitti. Başka var mıydı? Tamam herhalde.

Bu sorular: 11 tanesi doğrudan doğruya Finans-Kapital konusuna ait, 6 tanesi de onun dışında, Devrim problemleri üzerine, devrim problemleri ve davranışları üzerine...

Şimdi, tabii, önceliği Finans-Kapital konumuza vermek gerek. Önce, Finans-Kapital konumuz olduğu için, onun soruları üzerinde duracağız. Bu soruların elden geldiğince bir hiyerarşisini yaptığımı sanıyorum. Birincisi, yani gelme sırası değil de, benim konuya girerken.

Ses gelmiyor mu? Hangisi sesi götürüyor acaba? Bu mu? Evet, peki...

Finans-Kapital problemi üzerindeki sorulardan, daha hafifinden başlayıp, daha kompleksine doğru gideceğiz.

Birincisi (Bülent Aksay): Finans-Kapital sözünü ilk olarak kim, ne zaman kullandı? şeklinde...

Şimdi, bu söz elbette, kapitalist üretiminin sonucu olan bir proseyi terimlemek sözcüğü olarak, önce burjuva ekonomist ve sosyologlarının diyebileceğiz, ağzında başladı. Hatta Finans-Kapital üzerine, kendince hayli ilginç araştırmalar yapmış çeşitli uluslararası bilgin (burjuva bilgini tabii) var. Ama biz bütün bunları bir döküm yapıp da üzerinde durmadık. Durmakta da bir yararlılık görmüyorum ben. Bizim için, elbet, Bilimsel Sosyalizmin bu terimi alıp, asıl net kavramına kavuşturduğu andan itibaren ne anlama geldiği önemlidir. Çeşitli burjuva bilginlerinin Finans-Kapital üzerine sonsuz araştırmaları, yahut yazıları bizi o kadar ilgilendirmez ve sizi de işgal etmemelidir.

Finans-Kapitalin bizim için başlangıcı: Lenin'in "Emperyalizm: Kapitalizmin Son Haddi" dediği eseriyle başlar. Bizim için bilimsel tarif de oradadır. Ondan ötekileri, öncekileri önemli saymıyoruz.

Bir de: Türk basını hangi Finans-Kapitalistlerin elindedir? Şeklinde bir soru var.

E, bunu aşağı yukarı hepimiz biraz biliyoruz. Tam adları elimizde değil. Yalnız, en son Ticaret Odası'nın yaptığı ankette, basın içinde as olarak: 130 küsur milyon ciro yapan bildiğimiz meşhur Hürriyet gazetesi de bulunuyor. Bunun arkasındaki Finans gruplarının (yerli-yabancı) listesi elimizde yok. Fazla ayrıntı verecek durumda değilim, bu anda. Yalnız Bursa Biraderler'den başlayıp, ta şeye kadar gittiği söylenir.

Bu iki soru üzerinde bu kadarla yetineceğim.

Bir de, üçüncü: Amerika Avrupa'ya tahakküm ettiğine göre, Türkiye'deki gelişim çizisi nedir?

Ve ona bitişik gibi olan, dördüncü soru: Yerli-yabancı Finans-Kapital ilişki-çelişkisi nedir?

Bu ikisi de, görüyoruz ki, aşağı yukarı aynı soruya bağlanıyor. Amerikan Finans-Kapitali emperyalist sektörde... Dünya bugün üç sektördür, biliyorsunuz. Birisi, doğrudan doğruya Emperyalizmin arabasına bağlanmış olanlar. Birisi, Sosyalizmin cephesi. Üçüncüsü de, bu ikisinin ortasında sallanan, Arafat'taki devletlerdir.

Biz, tabii, kararlı olarak Emperyalist sektördeyiz. Bu açıdan, bizim durumumuzda, demin kısmen işaret ettiğimiz, örneğin Belçika Başbakanının sektörü birdir. Ortak Pazar'a biz de giriyoruz. Ortak Pazar devletleri Amerikan Finans-Kapitalinin tahakkümüne karşı ne durumdaysa, biz de, o Ortak Pazar'ı benimsemiş olmakla, onların bölümünde sayılabiliriz.

Bu açıdan, uluslararası Finans-Kapital ile Türkiye'deki Finans-Kapitalin ilişki ve çelişkileri? İlişkileri bir çelişkidir, tabii, aynı zamanda. Çelişki de burjuvazinin doğuşundan başlar. Burjuvazi, bildiğiniz gibi, yeryüzünde kutsal bir Sınır kavramı, Millet kavramı, Vatan kavramı yaratmış bir sınıftır.

Ondan önce her şey ümmet kavramı içindeydi. Evrenseldi. Müslüman ümmeti bütün dünyanın sınırlarını kendisinden sayardı. Hıristiyan ümmeti gene öyleydi. İlk defa millet, sınır, vatan sınırı burjuvazinin, yani kapitalizmin kendi top ateşinin erdiği yere kadar bir çizgi çizip, onu kutsallaştırması biçiminde başladı.

O serbest rekabetçi kapitalizm çağıydı. Tekelci kapitalizme gelir gelmez, tersine döndü kapitalizm. Yani, serbest rekabeti kaldırdı, onun zıddını koydu. Böylece, bu tersine dönen kapitalizm, eski kutsal bildiği sınırları da ortadan kaldırmak gibi bir zor altında kaldı adeta. Gerek tekniğin gelişimi gerekse Finans-Kapitalist dediğimiz bir avuç insanın, her millet içinde kendi varlığını kendi başına, tek başına savunmasının güçlüğünü görmüş olması: onu, ister istemez düne kadar kutsal ilan ettiği ve milletlere kabul ettirdiği sınırları -Seba Surlarını aşındıran fareler gibi- gizli gizli mütemadiyen aşındırmaya zorladı.

Bu bir muazzam çelişki tabii. Bir taraftan kendi sömürü ve tahakküm çevresini elinde tutmak istiyor, ki o milli sınırlardır. Öte taraftan da, bunu elinde tutmanın güçlüğü, gerek ekonomik, gerek politik güçlüğü önünde; kendine benzer başka Finans-Kapitalist ülkelerle sıkı işbirliği, dayanışma ve sınırları da bir gün gelip kaldırma... Gümrüğü kaldırmakla sınırı kaldırmak arasında, biliyorsunuz, çok ufak bir fark vardır. Yani aşama farkı vardır.

Yeryüzünde milli birlikler, kapitalist çağın yarattığı milli birlikler ilkin küçük sınırları kaldırmakla olmuştur. Yani Derebeyi sınırları kalkmasaydı kapitalizmin getirdiği millet ve vatan sınırı da doğmazdı. Bu derebey sınırlarının kaldırılması; Gümrüklerin kaldırılmasıyla başlamıştır. Ona Kara Gümrükleri derlerdi Türkiye'de biliyorsunuz. Avrupa'da en klasik örneği bunun Almanların durumudur.

Biliyorsunuz, çeşitli tarihsel sebeplerle, Alman Milleti diye bir bütünlük yoktu. Cermen ırkının yer yer prenslikleri, yani derebeylikleri, beylikleri, kralcıkları falan vardı. Bunların bir Almanya teşekkülü, Alman Milleti yaratmaları: Zolferein dedikleri, yani Gümrük Birliği parolasıyla başlamıştır. Önce gümrük birliğine gidilmiştir. Bu gümrük birliği yavaş yavaş derebey sınırlarını da aşındırmıştır.

İşte, şimdi, Türkiye'nin dünya emperyalist sektöründe Ortak Pazara girme girişimi ile -ki bu laf değil, doğrudan doğruya kanunlar ve bin bir tedbirlerle her gün alınıyor- gözüküyor ki,

Ortak Pazar kanalıyla yarın gümrükleri kaldırmak, öbür gün milli sınırları da aşındırmak aşamasına gidiliyor. Burada hem bir çelişki var, hem bir oluşum var. Çelişki: burjuvazinin, bunu sınıf olarak büyük halk yığınına nasıl yutturabileceği... Bu çok çetin bir dava. Özellikle her memleketin küçükburjuvazisi buna yürekten inanmıştır: Ben nasıl olur da milli sınırimi feda ederim, der ve demektedir. Bunu, bu büyük ağır basan eğilimi yavaş yavaş gözden silmek için, çok çelişkili, bir adım ileri, iki adım geri de olsa, mütemadiyen bir gelişme oluyor.

Bundan dolayı, şimdi Avrupa'daki Finans-Kapitalistlerin (önce, de Gaulle'ün en başta, fakat hakikatte arkasında Alman Finans-Kapitalinin de alttan altta kurmasıyla) Amerikan tahakkümüne karşı bir tepkisi var: Ortak Pazar oldu.

İngiltere, Anglosakson Finans-Kapitali ölçüsünde, daha doğrusu Amerika'nın o kadar borçları altında ve dünya ölçüsünde pazarlarda Amerika ile nüfuz bölgelerini paylaşmada... En son İkinci Cihan Savaşından sonra sömürgelerini eski biçimiyle artık devam ettirememek durumunda kalınca, kendisine dünya ölçüsünde bir destek bulma zaruretiyle, Amerikan Finans-Kapitaline çok yakın düştü. İşçi Partisi de, Muhafazakar Parti de Amerika'yla sıkı birlik yapmak zorunda. Çünkü Amerika'dan koptuğu gün Dolardan kopmuş olacak. Dolardan koptuğu gün de, Sterlinin (İngiliz parasının) tepesi aşağı yuvarlanması ve bir daha tutunamaması gelecektir. Bu zorunlulukla Amerika'ya karşı büyük tavizler veriyor İngiliz Finans-Kapitali.

Ama bir yandan da, Amerika'nın kendi içine girdiğini görüyor, ve bu giriş bir daha dönüşü olmayan emrivakiler yaratıyor. Bugün Churchill'in İkinci Cihan Savaşında yaptığı gibi, (teklif yapmıştı, biliyorsunuz: Fransa ile İngiltere birleşelim, demişti), işte o birleşme prensibini nasıl gerçekleştiririz, diye Ortak Pazara girmek istiyor.

Bir yandan, tabii, İngiltere Ortak Pazar'a girerken, dominyonlarını düşünüyor. Commonwealth'tekileri, dünya ölçüsünde İngiliz İmparatorluğuna ortak gibi sözle bağlanmış olan yarı-sömürgelerini düşünüyor. Onlar çoğu geri ve tarımsal memleketler. Avrupa ile birleşirse, onlara karşı da ihanet etmiş duruma düşecek. Ondan çekiniyor.

Fakat bir taraftan da, Avrupa ile birleşmedikçe, Ortak Pazar'la birleşmedikçe dünya ölçüsünde bir kuvvet olamayacağını düşünüyor. Aşağı yukarı Avrupa'daki çelişki bu.

Bizim çelişkimizse, Amerika'nın bölgesine girmiş bulunmamıza rağmen, bir yandan eski tahakküm efendileri olan Ortak Pazar ve İngiltere'nin Serbest Pazar dediği alanla temasımızı daha sağlamla bağlamak zorunda kalışımız.

Bütün bunlar, tabii, politik açıdan noktaldır. Ekonomik açıdan, yani Finans-Kapitalin üretim ve şirketler branşında bugün Türkiye'deki sektörler var. Bu sektörlerde Amerikan sermayesi ne kadardır? Türk sermayesi ne kadardır? Safi yerli Finans-Kapital ne kadardır? Bunların rakamları elimizde yok şu anda. Bunlara istinaden size bir açık rakam vermek imkanı, olanağı elimde değil şu anda. Çünkü rakamlardır, ve rakam hatırda kalmıyor.

VI

Sermaye ihracı konusunda da üç soru var:

Sermaye ihracı gittiği ülkede bir gelişim hızlandırır, diyor Cavit İyigün arkadaşımız.

Sonra: Türkiye'nin sermaye ihracı daha açıklığa kavuşmalıdır, diyor.

Bir de: Sermaye ihracı Finans-Kapitalin tayin edici niteliği midir, bir aşaması mıdır? deniliyor.

Bunların üçünü bir arada cevaplandırmaya çalışayım.

Evvela, sermaye ihracı elbette Finans-Kapitalin tayin edici niteliklerinden biridir. Yalnız, ilk Finans-Kapital tarifi yapılırken, yani 1914-18 yıllarındaki sermaye ihraç durumuyla, bugünkü dünyada süper-emperyalist Amerika'nın bütün emperyalist sektördeki milletlere ve devletlere sermaye ihracının karakteri çok değişti. Artık Avrupa'da demin Belçika Başbakanının o isyanını okuduğum pasajda olduğu gibi, adeta Amerikan tahakkümüne karşı bir nefis müdafaası, direnmesi başlamış oluyor. Çünkü Amerikan sermaye ihracı, öteki ülkelerin karşılıklı sermaye ihraçlarını, gerek Amerika'da, gerek dünyanın geri kalmış ülkelerinde adeta baltalıyor. Amerikan Finans-Kapitali Türkiye'ye girdikçe, onun milyarder firmaları, İngiliz, Fransız daha küçük Avrupa emperyalistlerinin Finans-Kapital teşebbüslerini adeta iflasa götürüyor. Bu durumda Türkiye'nin sermaye ihraç etmesi artık hemen hemen olanaksız kalıyor.

Finans-Kapitalin kökü, dediğimiz gibi, üretim tekelidir, monopoldür. Türkiye'de bu vardır. Asalaklık, gericilik vb. elemanlar bütün şiddetiyle hüküm sürmektedir. Yalnız sermaye ihracı, ister istemez bu tarihi gereklilikle tersine dönmüştür, diyebiliriz. Yani bize gelmiş Finans-Kapitalist, Türkiye'deki kârını dışarıya transfer etmek suretiyle, Türkiye'de kalması gereken sermayeyi dışarıya kendisi alıp kaçırıyor haydutça.

Sonra bizim dış ticaret manivelamız da, onu anlatmaya çalıştık. Türkiye'den her yıl milyarlarca liramızı: mümessillik hakkıydı, fatura oyunlarıydı, vb. gibi döviz kaçakçılıkları, resmen suç sayılacak eylemler, işlemlerle yabancı ülkelere kaçırıyorlar. Ve orada, tabii, çeşitli yatırımlara da sahne oluyor, bu paralar.

Ana çizileriyle, Türkiye'deki sermaye ihracı üzerine, zaten söylemişim, bunları tekrar etmekten başka ilave edecek söz bulamadım.

* * *

Sermaye ihracı bir ülkede kapitalist gelişimi hızlandırır mı? E, tabii hızlandırır. Ama, bir tekellelikle hızlandırdığı için, o memlekette daha başka neleri de hızlandırdığı Türkiye'de gözüküyor. Elbette, Türkiye'ye gelen yabancı sermaye: Türkiye'de yalnız montaj sanayiini, yahut Coca Cola şerbet sanayiini, yani Türkiye'yi sadece sömürücü tüketim endüstrisini, kendi asıl büyük sanayiinin matahlarını [metalarını] Türkiye'ye ithal ettirmek için kurulmuş birer tuzak sanayii şeklinde yapıyor. Bu da, Türkiye'de bazı kesimlerde ufak tefek gelişimler hızlandırır ama, buna karşılık, Türkiye'nin bütün ekonomik ve sosyal yapısını dejenere eder. Nitekim bugün o haldeyiz.

O yüzden, kapitalizm başka her ülkede elbette İşsizlik ve Pahalılık yaratan bir sistemdir, ama Türkiye'de bu artık kanser haline gelmiştir. Türkiye'nin Avrupa'ya yarım milyona yakın işsizi gidiyor. İçerisinde, Türkiye'de 2,5 milyona yakın insanın işsiz kaldığı, daha çoğunun yarı-işsiz kaldığı Bakanların diliyle arasına ağzından kaçırılıyor.

Bütün bunların nedeni: bir memlekete yabancı Finans-Kapitalin girip, orada zehirli meyvelerini vermesidir. Böyle bir yabancı Finans-Kapital, girdiği yerde nasıl o memleketin insanlarına ekmek parası sağlayacak endüstriyi kurmuyorsa, işsizliği müthiş şekilde

arttırıyorsa, elbette o memleket insanların ateş pahası içinde kıvrınmalarını da, başka hiçbir ülkede görülmedik ölçüde azdırıyor.

Bu yüzden, yabancı sermaye, Türkiye’de sözde bir gelişim sağlıyormuş görünüşü altında, Türkiye’nin sağlıklı bir ekonomiye ve sosyal düzene sahip olması için gereken bütün temelleri berhava etmiş oluyor. Yani, yaptığı iyilik ürküttüğü kurbağaya değmiyor. O açıdan sermaye ihracının bir ülkede insanca ve modern anlamıyla gelişim sağladığı söylenemez.

* * *

Efendim? Evet.

(Bir dinleyicinin tespit edilemeyen sözleri...)

Şimdi orada iki şey söylüyorsunuz: Birisi Lenin’in sözünü okuyorsunuz. Lenin’in sözü çok doğru. Hindistan’a ve sömürgelere bile emperyalist anavatanlar sermaye ihraç ederler. Maksatları oradaki ucuz işelinden, ucuz ham maddeden yararlanıp aşırı kâr sağlamaktır. Ama, bir de bakarsınız ki, gitmiş olan İngiliz sermayesi Hindistan’da yavaş yavaş bir direnç başlatır. Çünkü orada kendine göre (yani normal sıhhatli bir kapitalizm olmasa bile), bir kapitalizm gelişimine sebep olur. Ve tabii bunun tepkisi başlar. Yani, kapitalizmin kaderi budur zaten. Daima kendi “mezar kazıcıları”nı hazırlamak.

Onun gibi, sermaye ihracı da, maksatça ihraç ettiği memleketi sömürmektir ama, orada kapitalizmi geliştirir ve onun sonucu da, o kapitalizmin anavatana karşı direnmesini gerektirir. Bunun üzerine, bu çelişki altında bugünkü manzara doğar. Onu anlatmak istiyorum.

Sizin dediğinizse, bu sözü öne sürerek, bir memlekette sermaye ihracı olmazsa Finans-Kapital de olamayacaktır, anlamını belirtmek gibi gözüküyor. Oysa ben, baştan sona kadar anlatmak istediğim gibi... Bir defa Finans-Kapitalin tarifini yaptım. Esas üretimden çıkar. Üretimde tekellilik varsa, üretim alanında, Finans-Kapital doğmuş demektir.

Bir örnek verdim: bir tek banka, Türkiye ölçüsünde hemen bizim kullandığımız tüketim maddelerinin büyük çoğunluğunu yapan bütün büyük endüstriyi tekeline almış. Hatta bankaları bile: Sanayi Bankası, Yatırım Bankası gibi... Yani ayrıca daha küçük endüstriyi finanse eden tipleri dahi gene sinesine çekmiş. Böylece Türkiye ölçüsünde büyük, muazzam, umulmadık derecede büyük bir tek, hani “Allahü teala gibi bir tek” firma meydana getirmiş. Bu bir realite mi? Realite. Bu realiteye biz ne diyeceğiz? İster istemez Tekelci Sermaye diyeceğiz.

Devlet sermayesine falan girmedik. Borçların karakteristiğine girmedik. Bir de, orada ayrı facialar var. Ama bu böyle bir realite iken, şimdi Türkiye bu durumda iken, Amerika gibi sermaye ihraç edemiyor, hatta İngiltere gibi sermaye ihraç edemiyor diye, Türkiye’deki bu Finans-Kapital varlığını biz hiçe sayabilir miyiz? Sayarsak, kendimizi aldatırız. Çünkü, bütün olayları: Niçin uluslararası Finans-Kapitalin gelip Türkiye’ye babasının evi gibi yerleştiğini, Türkiye’yi neden bir yabancı devlet üssü haline gayet rahatlıkla getirebildiğini, neden her köyde bir Kur’an kursu açarak, öğrenci yurtlarını zaptetmeyi en büyük kale fethetmek şeklinde Türk milletine anlattığını, vb. vb. anlayamayız.

Serbest rekabetçi kapitalizm namuslu bir kapitalizmdir, kendisine göre. Mantık sonuçlu bir kapitalizmdir. Vatani, milleti ecnebiye satmamak savaşı yapan bir kapitalizmdir. Halbuki

bizde, tam tersine: Türkiye'yi en yağdan kıl çeker gibi, kimse duymadan bütün dünya emperyalist devletlerine yumuşacık bir lokma yapıp sunmak biçiminde bir kapitalizm var. Bunun tek anlamı: uluslararası ölçüde kendi milli şerefini ve namusunu korumayan Finans-Kapital tipinde bir sermayenin Türkiye'ye egemen olduğunu gösteriyor. Bütün bu olayları anlamamız için tek mekanizma, temel açıklama maddesi: ancak Türkiye'de Finans-Kapitalin egemen oluşudur. Bunu anlatmak istiyoruz.

Bunu kavramadık mı, Finans-Kapitalin biz cüz'ünü [parçasını] alıyor ve diyoruz ki: bugün hele (yani dün için belki) sermaye ihracı var mı, yok mu?... Ki, İş Bankası, söyledik: daha 1930 senelerinde şubeler açmıştır. Tekel, hatta fabrikalar açmıştır. Mısır'da, şurada burada; tütün fabrikaları, sigara fabrikaları... Bunlar küçük küçük sermaye ihraçlarıdır, ama, işte bu kadar. Çünkü İngiltere, Fransa gibi dünyanın en büyük emperyalist devletleri bile bugün Amerikan sermaye ihracı karşısında sermaye ihraç edemez duruma düşmüşlerdir. Bizim bu durumu küçücük yapımızla, sermayemizle, Finans-Kapitalimizle önlememiz imkansızdır.

Bunu anlamak zorundayız. Olaylar bunlar. Kitapta yazılanlar, yazıldığı devir için çok doğru. Bugün için dünya olayları bize gösteriyor ki, sermaye ihracı, geri bir memleketin Finans-Kapitali tarafından yapılamıyor. Yapılamıyorsa, ona Finans-Kapital demeyeceğiz. Nasıl deriz? Bütün öteki elemanlarıyla: kökü var, gövdesi var, dalları var. Dallarından birisi eksik. Ağaç yok mu diyeceğiz? Yani onun gibi bir şey olur. Bu kendimizi aldatmak olur. Sonra da, birçok sosyal ve politik çözümlerde, problemleri anlayışta yanılışa düşmemizi gerektirir. Bu açıdan Finans-Kapitalin var olduğunu görmezlikten gelmemeliyiz, diyoruz.

Bu konu üzerinde sabaha kadar konuşsak bitmez muhakkak. Söyleyeceklerimiz burada özetlenmiş oldu.

VII

Bir de, arkadaşların isimleri yoktur, birisi: Devlet Sınıfları, İstiklal Savaşındaki tutumları ve aşamaları üzerine, sual var. İkincisi de bu konuyla ilgilidir: 1923-38 yıllarında Finans-Kapital ve Mustafa Kemal'in egemenlik objektif-subjektif ilişki ve çelişkileri üzerine...

E, bu iki soru, aynı konunun çeşitli yüzleri tabii. Yani, Mustafa Kemal Paşa da, biliyoruz, Sünuf'u Devletten sayılır. Devlet Sınıflarının İstiklal Savaşındaki tutumu, bizim Paşaların ve kimi mülki beylerin tutumu demektir. Konu budur.

O halde, kişi isminden çok, Türkiye'de Devlet Sınıfları nedir? deyince, belki o nokta zihnimizde karışıyor. Bunu, Osmanlı Tarihi gözönüne getirilirse anlamak mümkün olacak. Onun üzerine Türkiye'de çok az araştırmalar yapılmıştır: Yalnız, biz iki kere iki dört olarak, bazı formülleri bazı yayınlarda özetlemeye çalıştık.

Türkiye Tarihsel Devrimle kurulmuş bir devlettir. Tarihsel Devrim, ilkel sosyalistlerin çürüten bir medeniyete saldırıp, orada o an için müthiş sayılacak bir Toprak Reformu yapmaları ile başlar. Türkiye'de, bizim dört yüz arslan da, böyle bir Tarihsel Devrimle gelmiş, İslam ve Bizans medeniyetlerini yıkmış. Onların derebeyileşmiş toprakları üzerinde, zamanı için... Hani bugünkü, bugünkü değil de, diyelim ilk zamanlardaki Sovyet toprak reformu gibi,

yani ona çok benzer: eşit, küçük çiftçilerin tasarrufunda çiftlikler kurdurmak suretiyle, muazzam bir toprak reformu yapmış. Bu çağa Dirlik Düzeni adı verilir.

Dirlik Düzeni, Kanuni devrine kadar egemen düzen iken, ondan sonra Tefeci-Bezirgan sermaye gelir. Ondan evvel, Dirlik Düzeninde de Tefeci-Bezirgan vardır ama, üretime pençelerini uzatamamıştır. Kanuni ile beraber, o İspanya'dan göçmüş Madam Roksanalar, Frenk Beyleri vb.: Saraya borç vermek, Dolaplar kurmak yoluyla (Dolap: yani bankalara Türk milleti Dolap ismini vermiştir), o zamanki Dolapların kurulmasıyla -Sa-rayın da elindeki fonu topraktır- o toprağa adeta el koymak durumuna girdi.

İşte bu iki çağ arasında Sünuf'u Devletin bir manzarası ve değişikliği oldu. İlk çağda, Devlet Sınıfları deyince... Zaptedilen topraklar üzerinde herkes Reaya, yahut Çiftçi'dir. Bu Çiftçiler yalnız ekonomik elemandırlar. Toprağın tasarrufuna sahiptirler. Mülkiyeti "Beytülmal'i Müsliminin"dir. Beylerin değildir. Onu karıştırıyoruz çok defa.

Bundan dolayı Dirlikçiler toprak mülkiyetine sahip insanlar değildir. Devletin Sınıflarıdır. Ama memlekette Politikaya egemen olan bu Dirlikçilerdir. Yani toprağın tasarrufuna da sahip değildir Dirlikçi. Çiftçi sahiptir tasarrufuna. Toprağı işleyip yararlanmak Çiftçinin yetkisindedir. Mülkiyet ise: Çiftçinin de değildir, ama Dirlikçinin de değildir. Onun için, ilk zamanda Dirlikçi: bugünkü Devlet memuruna yakın, ama hakikatte toprak ekonomisini, toprak üretimini kontrol eden, onun en adil biçimde gelişmesini sağlayan ve politik-askeri idareyi güden bir üst Devlet Sınıfıdır. Sünuf'u Devlet demişler işte, Devlet Sınıfları.

Sınıflar demekten maksat da: 4 zümredir bunlar. Birisi Seyfiyye'dir. (Kılıçlılar); birisi İlmiyye'dir (işte sarıklı hoceğan, ki bugünkü bilginler demektir); birisi Mülkiyye (o da işte bugünkü valiler, kaymakamlar, falan gibi idarecilerdir); bir de Kalemiiyye vardır (o da ekonomiyle -toprak ekonomisinin o zaman- hesaplarıyla, kalem işleriyle uğraşan) ...

Bu dört zümre, mutlak surette Osmanlı İmparatorluğu'nun son günlerine kadar yani Tanzimat'a kadar Türkiye'nin bütün ekonomisini, bütün politikasını, bütün kültürünü temsil etmiş, gütmüş insanlarımızdır. Bu tarihi bir realite. Yani; bunu bizim kabul veya reddetmemiz diye bir şey yok. Olay bu.

İşte bu olay, başka memleketlerde çok zaman evvel kaybolmuş. Türkiye'de ise, dün diyeceğimiz kadar yakın, yani daha Tanzimat'a kadar, yani Avrupa'nın gelecek gırtlığımızı basıp da bizi Finans-Kapitaliyle boğduğu günlere kadar, bu sistem: bizim Devlet Sınıflarımızın memleketi mutlak surette idare etme yetkisi sistemidir. Buna karşılık üretmen sınıfımız olan geniş köylü tabakalarımızın politikada hiçbir söz sahibi olmaması; sürüp gelmiş.

Onun için onlara Reaya demişiz hatta, demişler. Reaya demek: Güdülenler demek. Yani Çoban, memleketin Sünuf'u Devleti: o dört sınıf, dört zümre... Ötekiler de koyun. Öyle görmüş Osmanlı. Zaten Çobanlıktan geldiğimiz için, o görüşümüz de uymuş yapımıza. Hoş görmüşüz.

Şimdi, demek ki, Sünuf'u Devlet deyince, işte bu sınıftır. Ve bu bir realitedir. Bunu görmedik mi, tarihimizin 500-600 yıl sürmüş bir olayını görmüyoruz, demektir. Avrupa'daki kitapları okuyoruz. Türkiye'de onun aynısını tercüme edip, acaba uygular mıyız, diye kendimizi zorluyoruz. Ve bu zorlama: Zortlama oluyor o zaman.

Bu dört Devlet Sınıfı, Tanzimat'tan itibaren sarsılmıştır ama, bir gelenek yaratmıştır 600 yıllık Türkiye'de. Bu gelenek, Devlet Sınıflarının politikada hala bir tekel temsil eder gibi Devlet sorumluluğunu üzerlerinde taşımasını gerektirmiştir.

Onun için Mustafa Kemal Paşa, Karabekir Paşa, Ali Fuat Paşa'nın Anadolu'ya kaçarlar, yahut geçerlerken (kimi kaçmış, kimi geçmiş. Önemi yok), o geçiş sırasında verdikleri nutuklara dikkat edin, hep: Devleti kurtaralım, diyorlar. Çünkü Devlet onların. Yani, bizim gerek Kılıçlılarımız, gerek Sarıklılarımız, gerek Mülkiye, gerek Kalemimiz; üst idareci, güdücü sınıf olarak Devletin Sınıflarıdır ve Devleti korumak görevini tarihi bir gelenek olarak benimsemişlerdir.

İşte Milli Mücadeleye biz bu gelenek-göreneğimizle girdik. Bu yüzden, Milli Mücadelede Devlet Sınıflarının rolü nedir? deyince, hiçbir memlekette görülmemiş tipte bir rol yöneldi Devlet Sınıflarımıza. Yani Paşalarımıza ve Beylerimize.

Bu sınıf... Artık sınıf demek caiz değil ona. Yani sosyal anlamıyla bir üretimin sınıfı değil. Ama Osmanlı sınıf dediği için biz de sınıf diyoruz. Hakikatte bunlar Dirlik Düzeni çağında bile sınıf değil. Çünkü sınıf olmak için, toprağın mülkiyetine sahip olmak lazım. Yok mülkiyeti Dirlikçinin. Dirlikçi yalnız idareci. Devlet memuru. Şu halde sınıf değil, ama sınıf adını alıyor.

İşte, sınıf adını alan Devlet Sınıfları, ta Milli Mücadeleye girilirken dahi, Türkiye'de önemli rol oynama geleneğini temsil etmiş.

Bunu bugün de görüyoruz. 27 Mayıs'ta fırladı çıktı: Devleti kurtaralım, dedi. Yani gene Devlet. Bizim ordumuz ve bir kısım mülki, kalemi diyelim, yahut ilmi insanlarımız, hala o gelenekten etkileniyorlar. Yani Devleti temsil ediyorlar. Devletin bütünlüğünü, varlığını savunmak görevini tarihsel bir misyon gibi üzerlerine almış sayıyorlar kendilerini. Bu bir olanak. Bu olanaktan, olduğu gibi görüp, bizim gereken sosyal, politik sonuçları çıkarmamız lazım.

Yalnız, biliyoruz ki, modern toplumda hakikaten sınıf olmayan insanların sınıf rolünü oynamasına imkan yok. Yalnız modern toplumda değil, gelmiş geçmiş bütün toplumlarda (sınıflı toplumlarda demek istiyoruz) sosyal sınıf esastır. Ve güdüm onun elindedir.

Ama biz bir geçit temsil etmişiz. Osmanlı devleti, sınıfsız toplumdaki, ilkel sosyalist toplumdaki (Türklerin Ortaasya'dan gelirken sınıfsız bir toplum olduğunu unutmamalı), o toplumdaki sınıflı topluma doğru geçiş sırasında teşekkül etmiştir. Onun için, adeta sınıfların tasfiye edildiği bir günde, bir Devlet Sınıfı kurmak zorunluluğu doğmuş ve bulunmuş. 400-500-600 sene de bu Devlet Sınıfları, dört Sınıf Türkiye'yi idare etmiş.

Milli Mücadelede bu sınıfların geleneği bütün gücüyle henüz mevcut, Tanzimat bu geleneği silememiş. Ama, Türkiye artık eski Osmanlı İmparatorluğu'nda değil. Çünkü, özellikle 1908 İhtilalinden sonra, bir devrim olmuş Türkiye'de: Komprador burjuvazi egemen olmuş, yani tahakküm edecek ölçüde Türkiye'ye egemen kapitalist zümresi o olmuş. Öteki zümrelerini kapitalist sınıfının, çarçabuk saf dışı etmiş.

Ondan sonra Milli Mücadeleyi başarmışız. Bu Devlet Sınıfları önemli rol oynamış ama, daha o rolü oynamaya başlarken, okuyun Mustafa Kemal Paşa'nın ilk bildirimlerini, şifreli telgraflarını: orada, Karabekir'e muntazaman direktif vermektedir. Müdafaa-i Hukuk Cemiyetleri tutulsun, yoksa kurulsun ve bunlar Türkiye ölçüsünde bir birliğe doğru götürülsün, anlamında. Sınıfı arıyor. Devlet Sınıfıdır kendisi. Devlet Sınıfının memleketi kurtarmak, Devleti gütmek geleneğini temsil ettiğini seziyor. Bizim böyle koyduğumuz açık, çıplak şekilde değil ama, onun içinde o, yaşayan; onu yaşayan; bir insan olarak onun etkisi altında hareket ediyor, düşünüyor ve yapıyor.

Bundan dolayı, o sırada öteki Devlet Sınıfları sapıtmışken, o modern bir toplumda yaşayan Devlet Sınıfı sıfatıyla sınıfını arıyor: Modern sınıfı... O kimdir?

O zaman, 1919 yılında, Dünya’da ve Türkiye’de, dünyanın büyük çoğunluğu ile Türkiye’de: Kapitalist sınıftır. Sınıf olarak, sosyal sınıf... bir de İşçi sınıfı var. E, işçi sınıfını... Paşa, gördünüz: Ne diyor? 20 bin kişidir, çok azdır; yani öteki kadar memleketi idare edemez, diyor. Buna mukabil, büyük arazi sahipleri ve kapitalistler ve Tefeci-Bezirganlar, büyük sermayedarlar... bunlar sınıftır. Bunların da yok denecek kadar gücü azdır, diyor Paşa. Diyor ama, realitede, iş yapmaya gelince: İş Bankasını kurdu mu, hemen o yok dediği insanları alıp orada kurucu yapmak lüzumunu duyuyor. Bu yeni gösteriyor bize?

Devlet Sınıfları dediğimiz seyyar. Sınıf değil, Devlet Zümreleri diyeceğiz biz ona, daha bilimsel konuşmak istersek. Devlet Zümreleri, gerçek bir politika gütmek istedikleri zaman, modern toplumda sınıf, sosyal sınıf olan bir gücü hesaba katıp onu ele almak zorunda kalmışlardır. İşte, Milli Mücadele yıllarında Devlet Sınıfları dediğimiz insanlarımızla Kapitalist sınıfı arasındaki ilişki ve bunun yarattığı gelişim buradan başlıyor.

Böyle konulunca, Milli Mücadelenin ister istemez gelişimi bu sınıfın egemenliği neticesini vermiş. Sonra bu sınıfın, 20’nci yüzyıl içinde kapitalist dünyada ancak Tekelci vasıfta olabileceği kendini dayatmış.

Görüyoruz. Paşa 250 bin lirasını sermaye diye koyuyor. Koyarken, evvela İthalat-İhracat yapalım şeklinde düşünüyor. Ama olaylar getirip dayatıyor: Yok olmaz... Yapamıyorlar. Yapılamayacağı anlaşılıyor. 250 bin lira ile ithalat-ihracatın bu Komprador burjuvaziye karşı hakim olamayacağı seziliyor. Ve bu sefer, Finans-Kapital şekline dökersek, Devlet de elimizde nasıl olsa, biz de Devlet Sınıflarıyız, işte bu sistemi, modern bir Türkiye’yi kurabiliriz, diyorlar. Ve bunu yapıyorlar.

Demek ki, şimdi, Devlet Sınıflarıyla Türkiye’nin Milli Mücadelesinin buluşması ve gelişmesi, aşağı yukarı bu mekanizmayla olmuştur. Yani, objektif-subjektif egemenlik meselesi de bunun içindedir. Sınıf bulununca... Elbette sosyal sınıf... Ya örstür, ya çekiştir. Zaten, sınıflı toplumda: daima alt sınıf-üst sınıf olacak. Bunun ikisi ortası sınıf diye bir şey yok.

Bundan dolayı egemen sınıf kapitalist sınıftır. 20’nci yüzyılda kapitalist sınıf, Finans-Kapitalist olmak zorundadır. Çeşitli nedenlerle... Ve Finans-Kapitalist zümresi de, zamanla kendi yapısını Devlet Sınıflarımızın, Devlet Zümrelerimizin desteğiyle sağlamıştır.

Bu gelişim içinde, bir kısım Tefeci-Bezirganları ve Derebey zümrelerini hatta, kendi içine almıştır. Bu çok tipik bir örnektir: İş Bankası... Onları, Antika sermaye iken, adeta onun içine, Finans-Kapitalin içine almakla Finans-Kapitalist durumuna getirmiştir.

Öteki Devlet Sınıflarından da 14 tane mebus; ki hepsi Sünuf’u Devlet mensubu, hiçbiri kapitalist de değil, Antika Bezirgan-Tefeci de değil. Ama Finans-Kapital mekanizması içine girince, Falih Rıfkı’ nın dediği gibi: “Nüfuz Komisyonculuğu”na başlamışlar. Yani Devlet kuvvetini Finans-Kapital lehine kullanma aracı... Derken, haraç almışlar ve bir de bakıyoruz, onlar da Finans-Kapitalist olmuş. Böyle bir istihale (kalıp değiştirme) olmuş.

İşte bizim Türkiye’nin sosyal-ekonomik orijinal yapısı içinde Devlet Sınıflarıyla Milli Mücadelenin ilişkileri ve gelişimi, özetlersek, bu biçimde olmuştur. Bilmem yeterli mi? Yani bunu anlatabildim mi?

* * *

Böylece, Finans-Kapitalle ilişik konularımız bir saat kadar sürmüş ve bitmiş oluyor. Daha ancak bir saatimiz var. Onun için de, Finans-Kapital, yani özellikle Finans-Kapital ortada. Hepsi, bütün o konular tabii Finans-Kapitalle ilgili, pratikte ve teoride. Ama, şu andaki konumuzun dışında kalan 6 soru var. Bu sorular içinde bir hiyerarşi yapmak lazım.

Türk burjuvazisine incek darbe uluslararası burjuvaziye indirilmiş darbe olur mu? deniliyor.

E, tabii... Bunun tartışmasına bile lüzum yok. İkisinin: yani gerek uluslararası şirketlerin, kumpanyaların, gerek yerli Finans-Kapitalin ne kadar birbirine bağlı olduğunu ve Ortak Pazara girmek suretiyle nasıl kader birliğinde daha ileri adımlar attığını biliyoruz. Bunun birine dokundunuz mu, öteki de sızlayacak tabii.

VIII

Bir de: Vatan Partisi ana felsefesi nedir? diyor, Hamza Evrensel arkadaşımız.

Onu Vatan Partisi'nin Gerekçesinde, Tüzüğünde, Programında, yayınlarında epeyce açıklamıştık, hatta mahkemelerinde.

Türkiye'de İkinci Kuvayımillie savaşı dedik. Bunun birincisinden farkı: birincisi, Müdafaa'î Hukuk Cemiyetleri dediğimiz, o zamanki Anadolu burjuvazisinin örgütlerinin yönetimindeydi. Fakat bu örgütlerin yönetimi, Türkiye'de: fatalman dedikleri, yani mukadder ve meş'um surette, Finans-Kapitale gidiyor. Ve Finans-Kapital de, Türkiye'nin bugünkü gümrük hürriyetini bile kaldırmaya kadar giden, Türkiye'yi üs yapan bir durumu yaratmış oluyor. Şu halde artık Finans-Kapitalden, Türkiye'de bugün tahakkümünü yapan bu zümreden Türkiye'nin sağlıklı bir gelişimini beklemek imkansızdır.

O zaman, modern sınıf olarak madem ki iki sınıf var: birisi, kapitalist sınıfının Finans-Kapital zümresi, bir de İşçi Sınıfı... Biz, Türkiye'nin gerçekten kalkınmasının, gerçekten kurtuluşunun, bağımsızlığının vb. tek yolu: İkinci bir Kuvayımillie seferberliğidir, diyoruz. Birincisi nasıl olmuşsa: demir çarık, demir asa, mareşalı da asker kaputu giyerek, icabında kar içinde yatarak, çarık giyerek falan, yani ordu kumandanları çarık giyerek nasıl davrandıysa, öyle bir imsak ve fazilet savaşına, bütün milletçe (bir avuç Finans-Kapital dışında bütün milletçe, kapitalist sınıfı da dahil) girilmek suretiyle başarılır.

Ama bu kavganın öncüsü?... Bir sosyal sınıf lazımdır bu kavganın yürütümü için. İki sınıf vardır (modern sınıf) modern toplumda: ya işçi, ya kapitalist. Kapitalist sınıfı iflas etmişse, o halde görev kendiliğinden İşçi Sınıfına düşüyor.

Bundan dolayı, Vatan Partisi: İşçi Sınıfının Türkiye'de öncü olacağı bir milli kurtuluş seferberliğine girmek gerekir, felsefesiyle kurulmuştur. Bunun çeşitli ayrıntıları üzerinde durmalıyım.

IX

Hafif bir konu olmak üzere bu geçtikten sonra: Türkiye'deki devrim anlayışımız, soruluyor.

Türkiye devriminde temel, öncü güçler? deniliyor. Ki, bu ikisi aynı. Türkiye'deki devrimci güçlerin ne olduğunu anladık mı, devrim anlayışımız da ortaya çıkmış demektir.

Milli Demokratik Devrim hakkındaki görüşümüz nedir? O da aynı. Bu üç mesele bir. Şu halde, Türkiye'de devrim anlayışımız meselesi dedik mi: birisi MDD'cilik hakkındaki görüşümüz, birisi de temel ve öncü güçler konusundaki görüşümüz nedir? demek oluyor.

Önce, MDD'cilik hakkındaki görüşümüzü birkaç kitapla yayınlamıştık. Bilmiyorum, arkadaşlarımız onları okudular mı?

Burada, zorlamalara gidilmemesi anlamında eleştiri yapmak zorunda kaldıydık. Çünkü Türkiye'nin toplum yapısını, Türkiye'deki ekonomik temeli, Türkiye'deki sosyal sınıfları bilmeyen birtakım keskin sosyalistler türedi. Ve bunlar, Türkiye hakkında bol keseden strateji kestiler, taktik döşendiler. Strateji, taktik nedir? Sosyal sınıfların cephede ordulaşmasıdır. Sosyal sınıfları bilmiyoruz. Orduları bilmiyoruz. Bunun için, Avrupa'dan okuduğumuz birkaç tercüme kitabın birkaç pasajından aldığımız esintilere dayanıyoruz.

Kendi toprağının maddesi olan ekonomisini, sosyal sınıf yapısını bilmeden bunları yapmanın tehlikelerini yeni kuşağa söylemek zorundaydık. Yoksa Milli Demokratik Devrim yeni bir laf değildir. Milli Demokratik Devrim, 50 sene önce Türkiye'de bilimsel sosyalizmin ilk adımı atıldığı gün konulmuş bir prensiptir. Demokratik Devrim: o zaman yalnız buna Demokratik İnkılap diyorduk. Sonra "İnkılap" sözü eskidi. "Devrim" yaptık. Değişiklik bundan ibaret.

Ama bu Demokratik Devrim, sosyalist Partilerin Minima Programı demektir. Yani bir laf değildir, bir klişe değildir, bir etiket değildir. Minima Program dediğimiz: bir Sosyalist Partinin kapitalist bir toplum içinde en azından yapabileceği neler varsa, onlar, asgari, en azından Program diye ortaya konur. İşte Demokratik Devrim, bu en azından Program çerçevesi içinde canlanır, somutlaşır ve aksiyona yarar hale gelir.

Eğer biz Minima Programı es geçsek: sanki malummuş, falanmış gibi... Ve sadece onun klişesi olan Demokratik Devrimi alıp yakamıza taktık mı, hemen devrimci olduk ve hemen Türkiye'de aksiyona geçtik ve Türk yığınlarını da devrime, Demokratik Devrime başarıyla götürdük sanırsak, hayal peşinde koşarız.

İşte MDD'cilerimizin düştükleri oyun bu oldu. Memleketlerini bilmiyorlar, Türkiye'deki sınıfların karakteristiğini, tarihi gelişimlerini bilmiyorlar. Bilmedikleri bütün yazılarıyla gözüküyor. Yani onları şimdi burda tekrar etmeyelim. Ancak, "Devrim Zorlaması Demokratik Zortlama" kitabını tavsiye ederim. Alın, bir daha gözden geçirin. Söylemek istediğimiz budur.

Demokratik Devrim kötü şeydir, iyi şeydir, falan demiyoruz. Ama onu ağzına alanlar almasını bilmiyorlarsa, bunu da düzeltmek zorundayız. Yeni bir şey söylüyoruz derlerse, gülünç olmasınlar hiç olmazsa. Yahu bu 50 sene önce konmuş. Ve onun Minima Programını yapmış, bunun savaşını 50 seneden beri gütmüş bir topraktayız biz. Bunları nasıl es geçersiniz, nasıl atlarsınız?

Ve gereken bir "slogan atmak" değildir. Onun için hatta, strateji vb. bahsini ele alırken, bililtizam [bile bile] Kautsky hakkında Lenin'in bir pasajını da başa koyduk. Okuduysanız, hatırlarsınız. Lenin orada açıkça Kautsky için: Kautsky öyle bir filistendir [kültürsüz, bilgisi sığ] ki, der, bir slogan atmakla dünyayı değiştirdiğini falan (aynen cümle hatırımında değil ama, manası bu), dünyayı değiştiriverceğini, kitlelere kül yuttururca yutturmak ister, der. E, bizim MDD'ciler aşağı yukarı böyle yapıyor. Bir Milli Demokratik Devrim dedin mi,

Müslüman oldun... “Eşhedü enla ilahe illallah”: tamam Müslüman oldun... “Milli Demokratik Devrim”: sosyalist oldun. Hem de en keskin sosyalist oldun. Dünyayı artık altüst edebilirsin, falan.

Bu değil yahu. Bir sloganla dünya değişir mi? O sloganın canlı, somut anlamı nedir? Bunu ancak: Türkiye'nin ekonomi-politikası, Türkiye'nin sosyal sınıfları, Türkiye'nin tarihi, Türkiye'nin gelenekleri-görenekleri, yapılmış bütün kolektif aksiyonları, devrimleri, vb... döküm yapılır. Onlar içinden, bugünkü durumda en devrimci tutumları hangisi sağlarsa, onlara yapışırız. O zaman, ha: Devrimciyiz artık, Sosyalizmin savaştığımızı diyebiliriz. Bunu demeden, ölü bir şeyle, yani “slogan”la her şey yeterlidir ve bu slogandan çıkacak bütün ahkam stratejidir, taktiktir, dedik mi, boyumuzca hata etmiş oluruz. Ve tabii bugünkü kuşaklara karşı da görevimizi yapmamış oluruz.

Benim MDD'cilik hakkında, tabii, bir kitap boyu söylediklerimiz... Daha beş on kitap boyu da söyleyeceklerimiz var. Ancak bunlarla sizin başınızı daha fazla ağrıtmak istemem. Özeti budur.

Bundan dolayı, Türkiye devrim anlayışımız da aşağı yukarı budur.

X

Türkiye devriminde temel ve öncü güçler falan, diye bir arkadaş, İbrahim... soruyor.

Haklı tabii. Çünkü arkadaşların ve yeni kuşağın zihni o kadar çorbaya çevrildi ki... Hepsi palavra: hiçbirisi realiteyle, Türkiye'nin olmuş olaylarıyla ilgili değil. Okumuşuz birkaç kitap, hoşlanmışız birkaç parlak cümleden. Birbirimize onu tekrarlıyoruz. Ama bu yüzden, 70 parçaya da bölünmüşüz. Çünkü soyut kavram, olaylardan kopmuş kavram: havada... ve sofizme kadar gider. O yüzden birbirimize de düşmüşüz. Sen mi daha çok bilirsin, ben mi? İş oraya gelmiş. Aydınlar ya: bilgi satacağız birbirimize. Ve herkesten çok ben bilirim, demek lazım, falan. Oraya dökülmüş iş artık.

O yüzden de bir sürü terminoloji icat edilmiş. İşte bunlar arasında: temel güç nedir, özgüç nedir yok bilmem öncü güç nedir, falan... böyle birtakım laflar.

Şimdi, arkadaşlar, bizim bildiğimiz: Sosyalizm bir bilimdir. Ve bu bilim, dediğimiz gibi, tekrar edeyim, olaylara dayanır. Sosyal, ekonomik olaylara dayanır. Oradan alır gücünü.

Temel güç dedik mi: kim, bunu hangi dildeki, hangi sözden Türkçeye çevirmiş? Bilmiyoruz. Bizim bildiğimiz, klasik Marksizmde: temel güç, yahut özgüç (biz özgüç diyoruz daha çok), özgüç İşçi Sınıfıdır. Yani, kapitalizmde, gerek 19'uncu gerek 20'nci yüzyılda, bizim özgücümüz (kapitalist sınıfınınkini saymıyoruz) İşçi Sınıfıdır.

Onların özgücü, Avrupa'da 19'uncu yüzyılda kapitalizmin özgücü: Kapitalist sınıftı, bir de Büyük Arazi Sahipleri sınıfı... Onlar iki sınıftı. Bizde öyle değil. Bizde üst sınıflar: bir Finans-Kapitalist zümresi... Kapitalist sınıfı adına o özgüçtür ve başta o gidiyor. Bir de onun yedek gücü var: Antika, geçmiş tarihin Anadolu'nun her kasabasında çöreklenirdiği, bıraktığı Tefeci-Bezirgan zümreler... Karşı cephenin durumu bu.

Bizim cephenin özgücü İşçi Sınıfıdır. Bizim yedek gücümüz de küçükburjuvazidir: başta tabii büyük köylü yığınlarımız. Yani, bizim anlayışımız bu: bir Özgüç, bir de Yedek güç vardır.

Bu, herhangi bir gücümüzü, bir sosyal gücümüzü küçümsemek, yahut abartıp büyük göstermek anlamı taşımaz. Modern objektifliği ve gerçekliği yitirmemek için gerekli olan konulardır bunlar. Yani biz Türkiye’de özgüç, sosyalizm açısından özgüç kimdir? dedik mi: İşçi Sınıfıdır. Çünkü, örgütlenme gücü onda en elverişlidir. Kolayca bir araya gelir. Sosyalizme en yakın, sosyalist doğan bir sınıftır, falan vb...

Bununla köylü tabakalarını küçümsüyor muyuz? Köylü tabakalarımız kadar bizde köleleşmiş, acıklı ve hakikaten kurtarılması gereken sınıf, kurtulması gereken sınıf bulunamaz. Ama, bu sınıfa dayanmak için, yani bunu özgüç yapıp da harekete geçmek için, bugünkü modern anlamıyla bilimsel bir tutum takınmak imkansızdır.

Onun için özgücü İşçi Sınıfı sayıyoruz. Saydık. 50 seneden beri böyle saydık. Ama bugün artık, 50 sene önce M. Kemal Paşa’nın dediği gibi: 20 bin kişiydi işçi, diyor. O kadar değildi: yüzbinleri aşıyordu. Yani yüzbinler civarı idi. Bugünse İşçi Sınıfı artık milyonlar civarıdır. Devlet, Başbakanlık istatistikleriyle gösterildiği gibi, ücretliler: 3 milyon küsur idi 1965 yılında.

Ve aynı yıl: 3 milyon da köylü ailesi var ki, esas o 3 milyondur, yani aile reisi köylüdür egemen olan. Öteki, evdeki köylü çocukları, aile reisinin boğaz tokluğuna köleleri gibi çalışırlar. Kadınlar, çocuklar, vb... Bundan dolayı 3 milyon da köylü var, etken olarak.

Demek ki, İşçi Sınıfımız nicelik olarak, rakam olarak artık bugün köylü yığınlarımızın aktif nüfusu kadar bir nüfus oldu. Ondandan sonra, küll’ü ayıbıyla diyelim isterseniz (yani bütün eksikliklerine rağmen), bu İşçi Sınıfı bugün Türkiye’de tek büyük örgütleri kurmuş sınıftır. Türk-İş gangster teşkilatı olabilir, yahut ajanların eline düşmüş olabilir. O bizi ilgilendirmez. Biz, sınıfın eğilimi olarak, bir buçuk milyon insanın sendikalaşmak suretiyle örgütlenip örgütlenmediğine bakarız. Örgütlenmiş. Şu halde, Türkiye’de bir buçuk milyon insanın örgütlendiği bir sınıf, başka var mı? Yok. Özgüç odur ister istemez.

Bu anlamda özgücü koyuyoruz ve bu anlamda öteki güçleri de yedek güç olarak anıyoruz. Hiç küçümsemeden, hiç hakir görmeden, tam tersine, göğsümüzü açarak, bağrımıza basarak, onların yedek güç olması gerektiğini Bilimsel Sosyalizmin vazgeçilmez kuralı olarak sayıyoruz.

Onun için, bu terminolojide fazla dağınıklığa gitmemeli. Yani özgüç, yedek güç: bunları bilmek başta gelir. Sonra, Türkiye’nin özelliği içinde... Gene, şahsen benim devrimci anlayışım falan, diye soruyor arkadaşlar. O açıdan. Kitapta da yazdıkta bunu: Strateji bahsinde. Türkiye’de bir de tarihsel Sınıf’u Devlet geleneğinden kalma bir güç var. Özgüç değil: İşçi Sınıfı değil. Yedek güç: o da değil. Ama Vurucu güç mü? Vurucu güç. Bu da, başta ordu gelmek üzere, eski Sınıf’u Devlet dediğimiz insanlarımız.

Tanzimat’tan beri Türkiye’de biliyoruz, her ileri devrimci adım, bunların vurucu gücüyle olmuştur. Arkasında burjuvazi gizlenmiş ama, önde vurucu güç bunlar. Meşrutiyet’i bunlar, bu vurucu güç önde başarmış. Öyle değil mi? Biliyorsunuz, bu artık hepimizin bildiği şey. Milli mücadelede bu vurucu güç önde gitmiş. 27 Mayıs’ı en son: gene bu vurucu güç yapmış. Geceyarısı fırlamış çıkmış: “Kurtarmış Devleti”. Demek ki bir rol oynuyor.

Ama o, klasik Marksizmin koyduğu özgüçle yedek güç kavramlarının içine girmiyor. O ayrı bir şey: Türkiye’ye mahsus işte bu, bizde, bizim orijinalitemiz. Nasıl, Genç Türkler diye bir gençliğimiz varsa, tıpkı onun gibi, bir de Ordumuz var. Bunlar Türkiye’nin her devrimci basamağında, şimdiye kadarki vazgeçilmez, kaçınılmaz, inkar edilemez gerçeklik olarak önde vurucu güçlük rolünü oynamışlar. E, biz bunu kabul edeceğiz: vurucu güç olarak. Vurucu güç olarak kabul edeceğiz ama, sosyal özgüç olarak değil.

Zaten onu kaçırdık mı gözden, onu bir başka anlamda karıştırdık mı, o zaman işte 27 Mayıs'ın başına gelen gelebilir. Vurucu gücün bir sınıf bulmak zarureti kendiliğinden kaçınılmaz gerçekliktir. 27 Mayıs devirdi, ama iktidarda vurucu güç olarak kalamayacağını, daha iktidara gelir gelmez anladı. Zaten iflas etmiş durumda bir hazine teslim edildi, falan. Korkuttular çocukları. Bir sınıf istediler: E, işçi sınıfını görmemiş o zamana kadar, "yok" böyle bir sınıf onlar için. Ama, işte tüccarlar falan, muteberane, ayan falan, bunlar var. Hadi oraya kaymış ve Finans-Kapitale yönelmiş; bir de bakmış ki Finans-Kapitale... Eyvah, gitti gider. Sonradan, onlar da farkına vardılar. Ama gitti. Çünkü mutlak bir modern sınıfa dayanacak.

Şimdi bizim görevimiz, sosyalist ve gerçekten demokratik devrimci olan insanlarımızın görevi: bu vurucu gücün rolünü göz önünde tutarak, onun modern sınıfsız hiç bir iş yapamayacağını anlatmalı ve modern sınıfın da birisini... Finans-Kapitali işte gördüler tekrar tekrar: o mutlaka Türkiye'yi satmaya kadar giden, hain, tamamen vatani, milleti inkar etmiş bir sınıf.

Türkiye'de vatani da, milleti de savunacak, kurtaracak ve bu kurtarma savaşında hiçbir geri, art fikri bulunmayan örgütlü, öncü olacak, daha doğrusu özgüç olacak güç İşçi Sınıfıdır. Bunu onlara anlatmak mecburiyetindeyiz. Net olarak anlatacağımız ki, bundan sonraki olaylarda yeniden bir yanlışlığa düşüp, yeniden gene yıllarca, eyvah! diye saçımızı başımızı yolmayalım.

Bu anlamda, özgüçle yedek güç ve bir de onların yanında (yani atlayıp vuran: Genç Osman gibi) vurucu gücümüz var. Bunu unutmayacağız. Bunu yok saydık mı: bir gün herşeyi onlardan bekleyip, ertesi gün de, yok canım, o da işte yoktur, dedik mi... O da realistik değil. Çünkü olay var. Olmuş. Ve halen de var. Biz onu nasıl yok sayarız?

Benim anladığım, Türkiye devriminde temel, öncü güç vb. gibi yeni terminolojilerle o güzel, taze başlarınızı sakın karıştırmayın. Bunlar bir sürü -ne diyeyim artık, insan kızıyor bazen, kötü söz de söyleyecek- kendini beğenmiş, kendine sosyalist diyen insanların uydurdıkları şeyler. Yani bir yenilik de ben yapayım, yahut falan yerde işte, Çin'de Mao söylemiş. Küba'da bilmem Kastro söylemiş, onu alayım da herkesin bilmediği bir laf atayım ortaya.

Bunlara ne lüzum var kardeşim? Olay ortada: sınıflar var modern sınıflar. Bu sınıfların özgüç olanı var, bir de yedek olanları var. Bir de, bu sınıfların dışında, zümre olmakla beraber, bizim tarihimizden gelenek olarak gelen: Gençliğimizin ve Ordumuzun vurucu güç olarak daima devrimci öncülüğü yaptığı var.

Öncü güce gelince... Bizim bildiğimiz Öncü güç: İşçi Sınıfı'nın Partisidir. Ondan başka öncü güç diye bir şey tanımıyoruz. Yok öyle. Marksizmde böyle bir deyim yok. Ama işte, zihinleri çorba etmek için: bu temel güç müdür, işte bilmem özgüç müdür, yok öz kuvvet midir, öz örgüt, öz parti midir? Böyle birtakım kakafoniler ve arkadaşların zihinlerini karıştırmalar devam ediyor. Hiç tavsiye etmem. İş gayet basittir. Bu basit problemin karışıklığa getirilmesi, sadece bizi belki de Finans-Kapitalin oyununa gelmek suretiyle birbirimize düşürüyor. Çok yazık oluyor.

XI

Sorular: beşi bu... Altıncısı: Devrimci Derleş Komitesi ve Halk Uyanış Güçleri hakkında...

Onun hakkında, işte Sosyalist gazetesinin ve İPSD dediğimiz İşsizlik ve Pahalılıkla Savaş Derneği'nin ve Tarihsel Maddecilik Yayınları'nın topluca bir küçük broşürü çıktı: "Anarşi Yok! Büyük Derleniş!" gerek.

Orada teklif edilmiştir: bir Devrimci Derleniş yapılsın. Bunun için pratik... Fazla ayrıntılara inmemek için işi basitleştirmek lazımdı. Bir Proletarya Partisi'nin ve Proletarya bilinçli hareketinin Türkiye'de doğması için önce Derleniş lazımdı. Derleniş için de en pratik yol: her nerede bir örgüt varsa... Tabii Finans-Kapital ve öteki Antika Tefeci-Bezirgan örgütleri dışında. Çünkü onlar tepeden tırnağa zaten örgütlü. Örgütsüz olan halk yığınımız. Bu örgütsüzlüğe rağmen, halk yığınlarımızın içinde, işçiler ve köylülerin içinde nerede bir örgüt varsa, bu örgütün içinde bir Derleniş Komitesi kurulsun. Ve bu Derleniş Komiteleri, bugün için falan adreste bir nokta gösterilmiştir, o nokta ile temas etsin. Türkiye ölçüsünde bir Derlenişe gitmenin yolu hazırlansın.

Kendi çevresinde de... Faşizm çokça azgınlaşmıştır. Meşru savunma gerekir. Ama bu savunmayı yalnız zavallı bir avuç gencimizin omuzlarına yüklemek çok acı neticeler veriyor. Bundan dolayı, halk yığınlarımız içinde, Devrimci Derlenişin savunmasını yapacak, işçiden köylüden Uyanış Güçleri teşkil edelim. Yani, her Derleniş Komitesi kendi çevresinde Uyanış Komiteleri sağlasın. Ama kara halktan sağlasın lütfen. Elbet gençlerimizin başımız üstünde yeri var. Onların devrimci atılımları elbette vurucu güç olarak her zaman için gene öndedir. Ancak, onlara da yardım etmek için, bu Derlenişte, Türkiye ölçüsünde her Komite, Halk Uyanış Birlikleri, Komiteleri -ne isim verilirse verilsin- bunları sağlasınlar. Ve bir merkeze doğru bağlanılsın.

Halk Uyanış Güçleriyle Devrimci Derleniş Komiteleri hakkında söyleyeceğim genel sözler bundan ibarettir. Fazla ayrıntılara girmenin pratik yararı yok. Çünkü bu adeta kehanet de olabilir. Sonra somut olmaz, çok soyut olur. Bağlayıcı olabilir, fazla ayrıntıya girersek.

Oysa her semtimizin, her bölgemizin kendi orijinal ilişki-çelişkileri var. Onun içinde yaşayan arkadaşlarımızın, hele örgütlü olanların mutlak kendilerine göre orijinal görüşleri olacak. Bu yüzden, o Komitelerin kuruluşunda: onların da kendi somut şartları içinde, kendi inisiyatiflerini, girişim güçlerini alabildiğine kullanmaları için, yalnız birer genel yönelti verip, onları kendi çaplarında, kendi çevrelerinde istedikleri gibi serbest girişimle bu derlenişe yardımcı olmaya sevk etmek lazım.

Onun için fazla ayrıntılara girmedik ve girmiyoruz. Girmekte de fayda yok. Ancak o Derlenişler, Derleniş Komiteleri, onların kurdukları Halk Uyanış Güçleri kendi çevrelerinde gördükleri olanakları ve başardıkları örgütlenmeleri merkeze doğru yavaş yavaş getirdikçe, elbet Türkiye ölçüsünde bir Büyük Merkez Komite'nin teşekkülüyle, daha yeni bir örgütlenme merhalesine geçmek artık günün meselesi haline gelecektir.

O broşürde anlatmak istediğimiz bunlardır.

Zaten vaktimiz de dolmuş sayılır. Bilmiyorum, arkadaşların bu noktada başka... Pekala